

BESLUIT (EU) 2017/2337 VAN DE COMMISSIE**van 29 mei 2017****inzake de staatssteun die voor technische ondersteuning in de landbouwsector en voor de productie en afzet van kwaliteitslandbouwproducten is verleend in het kader van de Milch- und Fettgesetz SA.35484 (2013/C) (ex SA.35484 (2012/NN))***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2017) 3487)***(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)**

DE EUROPESE COMMISSIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 108, lid 2, eerste alinea ⁽¹⁾,

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken, en gezien deze opmerkingen,

Overwegende hetgeen volgt:

1. PROCEDURE

- (1) Bij brieven van 28 november 2011 en 27 februari 2012 heeft de Europese Commissie (hierna „de Commissie” genoemd) Duitsland verzocht om aanvullende informatie over het jaarverslag 2010 over steunmaatregelen in de landbouwsector, dat Duitsland haar overeenkomstig artikel 21, lid 1, van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad ⁽²⁾ (thans artikel 26, lid 1, van Verordening (EU) 2015/1589 van de Raad ⁽³⁾) had doen toekomen. Duitsland heeft de vragen van de Commissie beantwoord bij brieven van 16 januari 2012 en 27 april 2012. Uit de antwoorden van Duitsland werd duidelijk dat het land de eigen melksector financiële steun had geboden in het kader van de Gesetz über den Verkehr mit Milch, Milcherzeugnissen und Fetten uit 1952 (wet inzake de handel in melk, melkproducten en vetten, hierna „wet melk en vetten” of „WMV” genoemd).
- (2) Bij brief van 2 oktober 2012 heeft de Commissie aan Duitsland meegedeeld dat de betrokken maatregelen als niet-aangemelde steun zijn geregistreerd onder nr. SA.35484 (2012/NN). Bij brieven van 16 november 2012, van 7, 8, 11, 13, 14, 15 en 19 februari 2013, 21 maart 2013, 8 april 2013, 28 mei 2013, 10 en 25 juni 2013 en 2 juli 2013 heeft Duitsland nadere informatie verstrekt.
- (3) Bij brief van 17 juli 2013 (C(2013) 4457 final) (hierna „het inleidingsbesluit” genoemd) heeft de Commissie Duitsland haar besluit medegedeeld om naar aanleiding van deze staatssteun een procedure overeenkomstig artikel 108, lid 2, VWEU in te leiden. Bij de toetsing of de betrokken submaatregelen al dan niet verenigbaar zijn met de interne markt heeft de Commissie twee perioden onderscheiden:
 1. de periode van 28 november 2001 tot en met 31 december 2006,
 2. de periode vanaf 1 januari 2007.
- (4) In het inleidingsbesluit heeft de Commissie voor diverse maatregelen in het kader van de Duitse wet melk en vetten vastgesteld dat deze geen overheidssteun in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU zijn, dan wel dat deze niet in het toepassingsgebied van de wettelijke voorschriften aangaande overheidssteun vallen.
- (5) Ten aanzien van enkele andere maatregelen heeft de Commissie vastgesteld dat ze voor de periode van 28 november 2001 tot en met 31 december 2006, of voor de periode vanaf 1 januari 2007, dan wel voor beide perioden verenigbaar zijn met de interne markt.

⁽¹⁾ Met ingang van 1 december 2009 zijn de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag vervangen door de artikelen 107 respectievelijk 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie („VWEU”). De bepalingen in beide verdragen zijn inhoudelijk identiek. In het kader van dit besluit moeten verwijzingen naar de artikelen 107 en 108 VWEU waar nodig worden begrepen als verwijzingen naar, respectievelijk, de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag.

⁽²⁾ Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1).

⁽³⁾ Verordening (EU) 2015/1589 van de Raad van 13 juli 2015 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (PB L 248 van 24.9.2015, blz. 9). Met deze verordening werd Verordening (EG) nr. 659/1999 met ingang van 14 november 2015 ingetrokken en vervangen. Overeenkomstig artikel 35 van Verordening (EU) 2015/1589 van de Raad gelden verwijzingen naar de ingetrokken verordening als verwijzingen naar Verordening (EU) 2015/1589 en worden deze gelezen volgens de concordantietabel in bijlage II bij de nieuwe verordening.

- (6) Voor de overige maatregelen, met inbegrip van de in dit besluit aan de orde zijnde maatregelen ter verlening van technische ondersteuning in de landbouwsector en verstrekte subsidies voor de productie en afzet van agrarische kwaliteitsproducten, heeft de Commissie in het inleidingsbesluit haar twijfels omtrent de verenigbaarheid met de interne markt geuit.
- (7) Na de ontdekking van enkele onjuistheden in het inleidingsbesluit is de Duitse autoriteiten bij brief van 16 december 2013 een gecorrigeerde versie toegezonden.
- (8) Het gecorrigeerde inleidingsbesluit is in het *Publicatieblad van de Europese Unie* (*) bekendgemaakt. De Commissie heeft de belanghebbenden uitgenodigd binnen een maand hun opmerkingen te maken.
- (9) Bij brief van 20 september 2013 heeft Duitsland opmerkingen over het inleidingsbesluit gemaakt.
- (10) De Commissie heeft in totaal 19 opmerkingen van belanghebbenden ontvangen. Een van deze belanghebbenden heeft de Commissie onder opgave van gegronde redenen verzocht zijn identiteit niet bekend te maken. Tien opmerkingen, maar niet laatstgenoemde, hadden betrekking op de onderhavige maatregelen voor het bieden van technische ondersteuning in de landbouwsector, dan wel op de geboden overheidssteun voor de productie en afzet van agrarische kwaliteitsproducten.
- (11) Deze opmerkingen zijn Duitsland bij brieven van 27 februari, 3 maart en 3 oktober 2014 toegezonden.
- (12) Bij brief van 21 maart 2014 heeft Duitsland de Commissie meegedeeld dat het niet voornemens was zich uit te spreken over de bovengenoemde opmerkingen.
- (13) Bij brief van 31 maart 2014 heeft Duitsland de Commissie een opmerking van de deelstaat Beieren doen toekomen ten aanzien van de opmerking van de belanghebbende wiens identiteit niet bekendgemaakt werd (zie overweging 10).
- (14) Duitsland heeft zich aanvankelijk niet uitgesproken over de opmerkingen die de belanghebbenden in februari 2014 hadden ingediend. Over een aanvullende opmerking van 8 juli 2014 heeft Duitsland zich bij brief van 3 december 2014 wel uitgesproken.
- (15) Bij brief van 13 november 2014 heeft de Commissie Duitsland om aanvullende informatie verzocht. Duitsland heeft de vragen van de Commissie beantwoord bij brief van 27 februari 2015.
- (16) Op 30 juni 2016 heeft het Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft aanvullende informatie over submaatregel RP 2 verstrekt.
- (17) Bij brief van 15 november 2016 heeft de Commissie Duitsland nogmaals om aanvullende informatie verzocht. Na een door de Commissie ingewilligd verzoek tot verlenging van de antwoordtermijn voor deze brief heeft Duitsland de vragen van de Commissie bij brief van 13 januari 2017 beantwoord.

2. BESCHRIJVING VAN DE MAATREGELEN EN OPMERKINGEN VAN DE DUITSE AUTORITEITEN

- (18) In de nu volgende beschrijving wordt ingegaan op de submaatregelen aangaande overheidssteun voor de verlening van technische ondersteuning in de landbouwsector in het kader van de WMV, alsmede voor de productie en afzet van agrarische kwaliteitsproducten, ten aanzien waarvan de Commissie haar twijfels heeft geuit over de verenigbaarheid ervan met de interne markt. Het gaat daarbij om de volgende submaatregelen (de afzonderlijke submaatregelen worden hieronder steeds overeenkomstig de indeling uit de bijlage bij het inleidingsbesluit aangeduid): BY 3, BY 10, BW 4, BB 1, BB 3, HE 2, HE 3, HE 9, NI 5, NI 6, NI 7, NW 4, NW 5, NW 6, RP 1, RP 5, SL 2, SL 5, TH 3, TH 4, TH 9, TH 10 (technische ondersteuning voor de periode 2001-2006), RP 2 (technische ondersteuning met ingang van 2007) en BW 10, BW 11, NI 1 en TH 5 (kwaliteitsproducten voor de periode 2001-2006).

Rechtsgrondslag

- (19) De WMV is een federale wet, die in 1952 van kracht werd en sindsdien verscheidene wijzigingen heeft ondergaan (?). Deze wet vormt de kaderwet voor de onderhavige steunmaatregelen en heeft een onbepaalde geldingsduur.

(*) Zie voetnoot 3.

(?) Laatstelijk gewijzigd bij artikel 397 van de verordening van 31 augustus 2015 (BGBl. I, blz. 1474).

- (20) Artikel 22, lid 1, van de WMV machtigt de Duitse deelstaten zuivelbedrijven een melkheffing op te leggen naar rato van de hoeveelheid aan deze bedrijven geleverde melk. Volgens de informatie die Duitsland ter beschikking heeft gesteld, hebben 9 (van de 16) deelstaten gebruikgemaakt van deze machtiging, met name Baden-Württemberg, Beieren, Brandenburg, Hessen, Nedersaksen, Noordrijn-Westfalen, Rijnland-Palts, Saarland en Thüringen. De door de deelstaten opgelegde heffingen bedragen ten hoogste 0,0015 EUR per kg melk.
- (21) Duitsland heeft kunnen aantonen dat de melkheffing niet van toepassing is op importproducten. Exportproducten daarentegen kunnen er wel onder vallen.
- (22) Krachtens artikel 22, lid 2, WMV mogen de opbrengsten uit de melkheffing uitsluitend worden gebruikt voor:
1. het verbeteren en behouden van de kwaliteit op grond van bepaalde uitvoeringsvoorschriften;
 2. het verbeteren van de hygiëne bij de productie, de levering, de be- en verwerking en de afzet van melk en melkproducten;
 3. melkkwaliteitstests;
 4. bedrijfsadviesing over melksectoraangelegenheden en permanente opleiding van nieuwkomers in de sector;
 5. publiciteit om de consumptie van melk en melkproducten te verhogen;
 6. het uitvoeren van taken die voortvloeien uit de WMV.
- (23) Krachtens artikel 22, lid 2a, WMV kunnen de in lid 1 bedoelde middelen in afwijking van lid 2 ook worden gebruikt voor:
1. het verlagen van structuregebonden hogere ophaalkosten bij de levering van melk en room van de producent aan het zuivelbedrijf;
 2. het verlagen van hogere transportkosten bij de levering van melk tussen zuivelbedrijven, voor zover de levering noodzakelijk is om de consumptiemelkvoorziening in het afzetgebied van de beleverde zuivelbedrijven te verzekeren, en
 3. het bevorderen van de kwaliteit bij de centrale afzet van melkproducten.
- (24) Artikel 22, lid 4, WMV bepaalt dat bijdragen en vergoedingen die zuivelbedrijven of -coöperaties voor de in lid 2 vermelde doelstellingen aan melkinrichtingen betalen, volledig of gedeeltelijk kunnen worden terugbetaald uit de opbrengsten van de melkheffing.
- (25) Aangezien de WMV een kaderwet is, vormen de door de Duitse deelstaten op grond van de WMV uitgevaardigde uitvoeringsvoorschriften de eigenlijke rechtsgrondslag voor de onderhavige maatregelen.

Financiering

- (26) Bij brief van 13 januari 2017 hebben de Duitse autoriteiten bevestigd dat de maatregelen die het voorwerp zijn van dit besluit, uitsluitend zijn gefinancierd met middelen uit de melkheffing en dat daarvoor geen aanvullende middelen uit de deelstaatsbegrotingen zijn gebruikt.

2.1. Steunmaatregelen voor technische ondersteuning in de landbouwsector

- (27) Baden-Württemberg, Beieren, Brandenburg, Hessen, Nedersaksen, Noordrijn-Westfalen, Rijnland-Palts, Saarland en Thüringen verleenden tussen 2001 en 2006 financiële steun voor maatregelen die het verlenen van technische ondersteuning in de landbouwsector ten doel hadden (submaatregelen BY 3, BY 10, BW 4, BB 1, BB 3, HE 2, HE 3, HE 9, NI 5, NI 6, NI 7, NW 4, NW 5, NW 6, RP 1, RP 5, SL 2, SL 5, TH 3, TH 4, TH 9 en TH 10).
- (28) Rijnland-Palts heeft sinds 2007 financiële steun verleend voor een maatregel die het verlenen van technische ondersteuning in de landbouwsector ten doel heeft (RP 2).
- (29) Tussen 2001 en 2011 hebben de deelstaten hiervoor samen in totaal 23,7 miljoen EUR aan begrotingsmiddelen ter beschikking gesteld.

- (30) De financiële steun wordt verleend voor voorlichtingsmaatregelen van algemene aard, die alle bedrijven in de melksector ten goede komen. De maatregelen hebben betrekking op het gebruik van melk en melkproducten in het algemeen, beperken zich tot feitelijke voorlichting over de eigenschappen van melk, onthouden zich van subjectieve beweringen over voordelen van bepaalde producten van een of meer bedrijven en vormen geen reclame. Er worden alleen maatregelen gesubsidieerd die alle producenten in de melksector in gelijke mate ten goede komen. Namen van producenten of de herkomst van de melk worden niet genoemd. Er wordt geen rechtstreekse steun verleend aan verwerkende en handelsondernemingen (behalve in het geval van maatregel RP 2).
- (31) Tenzij anders aangegeven, kan de steunintensiteit van de maatregelen oplopen tot 100 % van de subsidiabele kosten.

Technische ondersteuning in de periode 2001-2006

BY 3

- (32) Beieren heeft financiële steun verleend voor het verzamelen van feitelijke informatie en vakinhoudelijke informatie over de melkproductie in algemene zin, alsmede voor het publiceren en verspreiden van algemene informatie over onderwerpen die voor de melksector van belang zijn (bijvoorbeeld over de melkproductie in boerenbedrijven). Gesubsidieerd werden ook de kosten, gemaakt voor het verspreiden van wetenschappelijke inzichten in algemeen begrijpelijke vorm (via publicaties en lezingen), alsmede voor het samenstellen van voorlichtingsmateriaal over kwaliteitsstelsels, dat aan de melkproducenten in Beieren en het belangstellende publiek beschikbaar werd gesteld. De maatregelen zijn uitgevoerd door de VMB (Verband der Milcherzeuger e.V.).
- (33) In zijn mededeling van 20 september 2013 ⁽⁶⁾ heeft Duitsland verklaard maatregel BY 3 na herhaalde toetsing niet als overheidssteun te beschouwen, aangezien er geen concrete voordelen voor individuele bedrijven aan verbonden waren. Voor zover het wel een steunmaatregel betrof, ging het om bestaande steun die onder de grandfatheringregeling viel. Subsidiar voerde Duitsland aan, de steunmaatregelen verenigbaar met de interne markt te achten.
- (34) Overigens zijn de maatregelen in kwestie, of die nu al dan niet ter verspreiding van nieuwe technieken dienden, volgens Duitsland verenigbaar met de interne markt. Immers, in artikel 15, lid 2, onder e), van Verordening (EG) nr. 1857/2006 van de Commissie ⁽⁷⁾ en in de communautaire richtsnoeren 2007-2013 ⁽⁸⁾ wordt afgezien van dit criterium (verspreiding van nieuwe technieken). Waar het veeleer op aankomt, is de verspreiding van wetenschappelijke inzichten. Dit criterium is volgens Duitsland ook van toepassing op de periode 2000-2006, aangezien er toentertijd geen omstandigheden waren die de toepassing van strengere criteria noodzakelijk maakten.
- (35) Duitsland stelde dat de maatregel zich niet tot een bepaalde groep beperkte, maar dat de gehele melksector op een algemene manier werd gesteund, terwijl per begunstigde niet meer dan 100 000 EUR per periode van drie jaar was besteed.
- (36) Volgens Duitsland waren de begunstigten van deze maatregel „agrariërs, producentenorganisaties, het belangstellende publiek en ondernemingen uit het midden- en kleinbedrijf”.
- (37) Blijkens de mededeling van Duitsland van 27 februari 2015 lagen de jaarlijkse uitgaven voor de maatregelen BY 3 en BY 10 in de periode van 2001 tot en met 2006 tussen de 471 986 EUR en 518 057 EUR. Aangezien het toenmalige aantal melkproducenten en zuivelbedrijven tussen de 47 287 en 56 755 lag, komt dat neer op een jaarlijks bedrag per begunstigde (melkleverancier dan wel zuivelbedrijf) tussen de 9,13 EUR en 10,46 EUR.

BY 10

- (38) Beieren verleende de MUVA (Milchwirtschaftliche Untersuchungs- und Versuchsanstalt) Kempten financiële steun voor de informatie-uitwisseling over melk als grondstof tussen verschillende partijen (onderzoeks- en overheidsinstellingen).
- (39) In zijn mededeling van 20 september 2013 ⁽⁹⁾ voerde Duitsland aan dat maatregel BY 10 geen overheidssteun inhield, aangezien deze niet de kennisoverdracht van MUVA aan melkproducenten of zuivelbedrijven tot doel had. Voor zover het wel een steunmaatregel betrof, ging het om bestaande steun die onder de grandfatheringregeling viel. Subsidiar voerde Duitsland aan dat de steunmaatregelen verenigbaar waren met de interne markt.

⁽⁶⁾ Blz. 34-36.

⁽⁷⁾ Verordening (EG) nr. 1857/2006 van der Commissie van 15 december 2006 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het Verdrag op staatssteun voor kleine en middelgrote ondernemingen die landbouwproducten produceren en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 70/2001 (PB L 358 van 16.12.2006, blz. 3).

⁽⁸⁾ Communautaire richtsnoeren voor staatssteun in de landbouw- en de bosbouwsector 2007-2013 (PB C 319 van 27.12.2006, blz. 1).

⁽⁹⁾ Blz. 37-39.

- (40) In dezelfde mededeling ⁽¹⁰⁾ zette Duitsland uiteen dat de „begunstigden” van de maatregelen voornamelijk overheidsinstellingen waren.
- (41) In zijn opmerkingen van 27 februari 2015 becijferde Duitsland de totale jaarlijkse uitgaven voor de maatregelen BY 3 en BY 10 op 471 986 à 518 057 EUR (zie overweging 37)).

BW 4

- (42) Baden-Württemberg verleende financiële steun voor publieks- en consumentenvoorlichting over melk en melkproducten. Bij deze maatregelen ging het o.a. om:
- consumentenvoorlichting over de voedingswaarde en algemene eigenschappen van melkproducten;
 - algemene informatie over etiketteringsvoorschriften en kwaliteitscriteria voor melk en melkproducten;
 - het leveren van sprekers en infostands voor consumentenmanifestaties (internationale dag van de melk);
 - het (mede) organiseren van nascholing en wetenschappelijke conferenties over het aandeel van melk en melkproducten in de voeding;
 - het organiseren van evenementen en representeren van de melksector als geheel op vakbeurzen („Landwirtschaftliches Hauptfest”).
- (43) De regie over de maatregel werd gevoerd door de MVBW (Milchwirtschaftliche Verein Baden-Württemberg). De technische uitvoering van de maatregel berustte bij de MVBW zelf, dan wel bij door de MVBW ingeschakelde derden.
- (44) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽¹¹⁾ blijft Duitsland bij zijn standpunt dat het bij onderhavige maatregel niet om overheidssteun ging, aangezien er geen sprake was van begunstiging van bepaalde ondernemingen of producties.
- (45) Subsidiar voert Duitsland aan ⁽¹²⁾ dat de maatregelen materieel in overeenstemming waren met de toen geldende communautaire richtsnoeren en in beginsel als het verlenen van technische ondersteuning in de zin van punt 14.1 van de communautaire richtsnoeren voor staatssteun in de landbouw- en de bosbouwsector ⁽¹³⁾ (hierna „landbouwrichtsnoeren 2000-2006” genoemd) beschouwd konden worden. De maatregelen waren gericht op de algemene verspreiding onder het brede publiek van de nieuwste wetenschappelijke kennis omtrent de eigenschappen van melk en melkproducten.
- (46) Duitsland kenschetst de maatregelen als „algemene voorlichtingsmaatregelen” die zich niet tot een bepaalde groep beperkten, maar steun vormden ten behoeve van de gehele melksector in het algemeen. Daarmee was volgens Duitsland voldaan aan de in punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren genoemde voorwaarden. Volgens punt 14.3 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 is steun ter hoogte van 100 % van de kosten toegestaan. De verleende steun heeft de in punt 14.3 genoemde bovengrens van 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar niet overschreden.

BB 1

- (47) Brandenburg heeft in het kader van de maatregel „Verbetering van de hygiëne” bijgedragen in de kosten van scholing en bijscholing. Het accent lag daarbij op diergezondheid, verbetering van de melkhygiëne en rauwemelk-kwaliteit, alsmede het analyseren van afgifteremmende factoren. De uitvoering van de maatregel werd in handen van de LKVB (Landeskontrollverband Brandenburg) gegeven. Geen van de steunbedragen is hoger geweest dan 60 % van de subsidiabele kosten.
- (48) In zijn mededeling van 20 september 2013 ⁽¹⁴⁾ heeft Duitsland aangevoerd dat de maatregel „Verbetering van de hygiëne” voor de periode van 2001 tot en met 2006 verenigbaar was met de interne markt. De consultatieactiviteiten waren niet tot bepaalde groepen beperkt, maar stonden in tegendeel open voor alle melkproducenten in Brandenburg. Er waren geen individuele ondernemingen begunstigd. De maatregel zou onder punt 13.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 (kosten van de opleiding van personeel voor de toepassing van kwaliteitsborgingssystemen) vallen.

⁽¹⁰⁾ Blz. 38.

⁽¹¹⁾ Blz. 43.

⁽¹²⁾ Blz. 47.

⁽¹³⁾ PB C 28 van 1.2.2000, blz. 2.

⁽¹⁴⁾ Blz. 39-40.

- (49) In hun mededeling van 27 februari 2015 herhaalden de Duitse autoriteiten dat alle melkproducenten in de deelstaat de mogelijkheid hadden van de bedoelde consultatie (keten- en schakeladvisering) gebruik te maken. Duitsland betoogde verder dat het bij de financiële steun ging om deelfinanciering met een vastgesteld bedrag van 161,19 EUR per bedrijf in geval van ketenadvisering en 144,62 EUR in geval van schakeladvisering. Daarmee was een overschrijding van de bovengrens van 100 000 EUR per bedrijf per periode van drie jaar uitgesloten. Volgens de Duitse autoriteiten stamden de genoemde bedragen uit 2006, maar lagen de bedragen uit de voorgaande jaren in dezelfde orde van grootte. Duitsland stelde verder dat het bij de uiteindelijke begunstigden (melkbedrijven en -producenten) om kmo's ging.

BB 3

- (50) Brandenburg heeft tot eind 2007 voorlichting over economische vraagstukken gesubsidieerd, evenals het doorgeven van nieuwe kennis en inzichten op het gebied van melkrecht, melkbeleid, melkafgifte en -kwaliteit, voeding en huisvesting, subsidieregelingen, bescherming tegen veeziekten en dergelijke. Er is noch individuele voorlichting gegeven, noch aan individuele scholing gedaan. De uitvoering werd in handen gegeven van de LVMB (Landesvereinigung der Milchwirtschaft Brandenburg-Berlin) en de LBV (Landesbauernverband Brandenburg e.V.).
- (51) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽¹⁵⁾ stelde Duitsland dat bovengenoemde maatregel wél verenigbaar was met de interne markt. De maatregel viel onder de landbouwrichtsnoeren 2000-2006, namelijk als technische ondersteuning in de zin van punt 14.1, en had tot doel de landbouw in de Gemeenschap doelmatiger en professioneler te maken en zo bij te dragen tot de levensvatbaarheid ervan op lange termijn.
- (52) De door de LVMB georganiseerde melkproductie- en -kwaliteitswedstrijden in Brandenburg vielen onder punt 14.1, vierde streepje, van de landbouwrichtsnoeren, „organisatie van wedstrijden”.
- (53) In zijn mededeling van 27 februari 2015 wees Duitsland erop dat in het kader van de wedstrijden verdienstelijke ondernemingen uit Brandenburg tijdens de Internationale Grüne Woche werden onderscheiden en zo bekendheid bij een breed publiek hebben verworven. Hiervoor werd in 2006 een uit de melkheffing afkomstig en via de LVMB doorgegeven bedrag van ongeveer 463 EUR uitgegeven ⁽¹⁶⁾.
- (54) Het project „Melkproducentenvoorlichting” van de LBV voorzag in voorlichting door een LBV-deskundige aan alle betrokkenen in de melksector. Het werd in deelfinanciering gesubsidieerd uit opbrengsten van de melkheffing. Blijkens de overhandigde documenten ontving de LBV in 2006 voor dit doel een bedrag van 20 000 EUR uit de deelstaatsbegroting. Volgens Duitsland zijn er in de jaren daarvoor vergelijkbare regelingen getroffen.
- (55) De steunmaatregelen waren niet tot bepaalde groepen beperkt. De deelname aan bovengenoemde vakwedstrijden stond open voor alle belanghebbenden uit de melksector in de deelstaat. Daarmee was voldaan aan de voorwaarden van punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.

HE 2

- (56) Hessen verleende financiële steun aan de LVMH (Landesvereinigung für Milch und Milcherzeugnisse Hessen e.V.) voor de maatregel „Bijscholing van melkproducenten door het innovatieteam”. In het kader van deze maatregel stelde het innovatieteam van de LVMH wetenschappelijke informatie beschikbaar in artikelen in vakbladen en op scholingsbijeenkomsten. Daarvoor werd kennis verzameld en gebundeld en doorgegeven in wetenschappelijke artikelen en op scholingsbijeenkomsten voor veehouders en werknemers in de landbouw.
- (57) Duitsland stelde dat dit slechts geringe effecten op de concurrentievoorwaarden heeft gehad ⁽¹⁷⁾. Dit rechtvaardigde de maximale tegemoetkoming in de kosten van 100 % voor nauwkeurig omschreven activiteiten, met name (bij)scholing. De subsidiabele kosten konden volgens Duitsland de werkelijke kosten van een trainingsprogramma, reis- en verblijfskosten, alsmede de kosten voor vervanging tijdens de afwezigheid van de landbouwer of een bedrijfsmedewerker omvatten. In het onderhavige geval ging het om een bijscholing van landbouwers ter zake die voldeed aan de voorwaarden van punt 14.1 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.

⁽¹⁵⁾ Blz. 40-41.

⁽¹⁶⁾ Mededeling van 27 februari 2015, blz. 47.

⁽¹⁷⁾ Mededeling van september 2013, blz. 41-42.

- (58) Tevens is voldaan aan de voorwaarden van punt 14.2, aangezien deelname aan de bijscholing open stond voor alle natuurlijke en rechtspersonen in het betrokken gebied, en wel op basis van objectieve criteria. De bovengrens van 100 000 EUR zou met een subsidie van rond de 125 EUR per begunstigde per periode van drie jaar niet zijn overschreden (punt 14.3).

HE 3

- (59) Hessen verleende financiële steun voor een publiekscampagne met consumentenvoorlichting over melk en melkproducten, met inbegrip van de voedingswaarde en de gebruiksmogelijkheden van deze producten. Het voedingsdeskundigenteam van de LVMH heeft wetenschappelijke informatie in algemeen toegankelijke vorm verspreid, informatiebijeenkomsten en campagnes georganiseerd en (niet op bepaalde ondernemingen gericht) PR-materiaal in de vorm van flyers, brochures, hand-outs, recepten en affiches over de melkproductie en het be- en verwerken van melk- en melkproducten verspreid.
- (60) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽¹⁸⁾ voerde Duitsland aan dat het bij maatregel HE 3 niet om overheidssteun ging, aangezien er geen sprake was van begunstiging van bepaalde ondernemingen of producties. De maatregel was enkel gericht op „consumentenvoorlichting”. Subsidiair betoogde Duitsland dat de steunmaatregel verenigbaar was met de interne markt.
- (61) Duitsland meende dat de maatregel, mocht deze toch als overheidssteun aangemerkt worden, in elk geval in overeenstemming was met de toenmalige besluitvormingspraktijk en daarom materieel rechtmatig moest worden geacht. De maatregel beperkte zich niet tot een bepaalde groep, maar diende ter ondersteuning van de gehele melksector in het algemeen. Daarmee was dus voldaan aan de in punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 genoemde voorwaarden. Volgens punt 14.3 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 is steun ter hoogte van 100 % van de kosten toegestaan. Het daadwerkelijke subsidiebedrag bleef ver onder de grens van 100 000 EUR per begunstigde over een periode van drie jaar (punt 14.3 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006). In Hessen oefenden in de periode 2001-2006 ongeveer 6 000 melkveehouders een bedrijf uit, wat in de onderhavige periode neerkwam op een bedrag van circa 170 EUR per begunstigde.

HE 9

- (62) Hessen verleende de LVMH financiële steun voor de maatregel „Bijscholing voor jonge melkveehouders”. De maatregel was bedoeld om de beroepskwalificatie van jonge melkveehouders te verbeteren. Tot de subsidiabele kosten behoorden de werkelijke kosten van een trainingsprogramma, reis- en verblijfskosten, alsmede de kosten voor vervanging tijdens de afwezigheid van de landbouwer of een bedrijfsmedewerker.
- (63) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽¹⁹⁾ stelde Duitsland dat dit slechts geringe effecten op de concurrentievoorwaarden heeft gehad. Dit rechtvaardigde de maximale tegemoetkoming in de kosten (100 %) voor nauwkeurig omschreven activiteiten, met name (bij)scholing. De bovengenoemde maatregel kon onder punt 14.1 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 worden ingedeeld, aangezien de bewoordingen van het daar omschreven (bij)scholingscriterium letterlijk waren overgenomen.
- (64) Bij de maatregel gaat het om klassieke vormen van bijscholing in de melksector, die in beginsel beschikbaar waren voor alle melkproducenten en dus voldeden aan de vereisten van punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006. In deze gevallen was steun ter hoogte van 100 % van de kosten toegestaan. De omvang van de steun bleef bij een totale uitgave van ongeveer 35 000 EUR in de periode 2001 tot en met 2006 onder de grens van 100 000 EUR per begunstigde in drie jaar (punt 14.3 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006).

NI 5

- (65) Nedersaksen verleende de LVMN (Landesvereinigung der Milchwirtschaft Niedersachsen e.V.) financiële steun voor de deelname aan vakbeurzen en tentoonstellingen, alsmede voor het gemakkelijk begrijpelijk maken van wetenschappelijke kennis. De steun werd gegeven voor kosten voor de huur en inrichting van de tentoonstellingsruimten en voor de publicatie van feitelijke informatie (brochures, recepten enz.) over melk en melkproducten, met inbegrip van de voedingswaarde en de gebruiksmogelijkheden van deze producten, en over de melkproductie in Nedersaksen. De maatregel werd gecoördineerd door de LVMN. De technische uitvoering van de maatregel berustte bij deze vereniging zelf dan wel bij door de vereniging ingeschakelde derden.

⁽¹⁸⁾ Blz. 43-47.

⁽¹⁹⁾ Blz. 43-47.

- (66) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽²⁰⁾ betoogde Duitsland dat de maatregel viel onder punt 14.1, vierde streepje (organisatie van wedstrijden, tentoonstellingen en vakbeurzen), van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006. Kern van de maatregel was de subsidiëring van de vakbeursstand van de LVMN. Daarmee was de steun volgens Duitsland toegestaan en was deze verenigbaar met het Gemeenschapsrecht, mits ook aan de voorwaarden van de punten 14.2 en 14.3 was voldaan.
- (67) Naar het oordeel van Nedersaksen was dat laatste inderdaad het geval, aangezien door de gemeenschappelijke stand alle melkproducerende bedrijven (in de periode 2001-2006 gemiddeld zo'n 17 500 in aantal) van de maatregel geprofiteerd hadden. Daarmee zou enerzijds gewaarborgd zijn dat alle melkproducerende bedrijven toegang tot de maatregel hadden (punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006), en anderzijds dat de steun niet boven de grens van 100 000 EUR per begunstigde in drie jaar zou uitkomen (punt 14.3 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006).

NI 6 (2001-2003)

- (68) Daarnaast verleende Nedersaksen financiële steun voor de deelname van verwerkende bedrijven aan vakbeurzen. Duitsland stelde dat de in de jaren 2001-2006 verleende steun voldeed aan de voorwaarden van punt 14.1 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006. Vanaf 26 november 2003 was de maatregel gebaseerd op de goedgekeurde staatssteunmaatregel N 200/2003, die tot en met 31 december 2008 gold en in een maximale steunintensiteit van 50 % en een maximaal steunbedrag van 70 000 EUR per begunstigde over drie jaar voorzag.
- (69) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽²¹⁾ voerde Duitsland aan dat de maatregel uitsluitend steun aan bedrijven in de sector verwerking en afzet (zuivelbedrijven) voor deelname aan vakbeurzen en tentoonstellingen omvatte. In zoverre was voor de beoordeling van deze maatregel niet punt 14.1, vijfde streepje (zoals in het inleidingsbesluit van de Commissie was aangenomen), maar punt 14.1, vierde streepje, van belang. De steun was volgens Duitsland op grond daarvan ook ten aanzien van de periode 2001-2003 verenigbaar met de interne markt.
- (70) In hun opmerking van 27 februari 2015 verzekerden de Duitse autoriteiten dat maatregel NI 6 in de betrokken periode (1 januari 2002 tot 26 november 2003) ⁽²²⁾ openstond voor alle ondernemingen in de sector verwerking en afzet van melkproducten en dat de steun volgens objectieve criteria was verleend. Bovendien was de maatregel niet gebonden aan het lidmaatschap van een producenten- of andere landbouworganisatie.
- (71) Volgens dezelfde opmerking lag de maximale steunintensiteit voor deze maatregel op 48 %. Slechts één onderneming, Nordmilch eG, ontving in de genoemde periode in het kader van onderhavige maatregel een totaal bedrag aan steun dat hoger was dan 100 000 EUR. Volgens de Duitse autoriteiten voldeed Nordmilch eG niet aan de definitie van een kmo. Daarom werd onderzocht of deze specifieke steun zou moeten worden teruggevorderd.

NI 7

- (72) Nedersaksen verleende financiële steun voor algemene consumentenvoorlichtingsmaatregelen die melk als voedingsmiddel tot onderwerp hadden. Ontvanger van de steun was de LVMN, die als opdrachtgever het infomateriaal liet maken.
- (73) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽²³⁾ voerde Duitsland aan dat het bij de maatregel „Algemene publieksvoorlichting” niet om overheidssteun ging, aangezien er geen sprake was van begunstiging van bepaalde ondernemingen of producties.
- (74) Duitsland zette uiteen ⁽²⁴⁾ dat de maatregel materieel in overeenstemming was met de toentertijd geldende communautaire richtsnoeren en in beginsel kon worden beschouwd als het verlenen van technische ondersteuning in de zin van punt 14.1 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006, aangezien de maatregel de algemene verspreiding van de nieuwste wetenschappelijke inzichten en een algemene voorlichting over de eigenschappen van melk en melkproducten ten doel had.
- (75) De maatregel als geheel was volgens Duitsland niet beperkt tot een bepaalde groep, maar diende ter ondersteuning van de gehele melksector in het algemeen. Daarmee was voldaan aan de in punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 genoemde voorwaarden.

⁽²⁰⁾ Blz. 55.

⁽²¹⁾ Blz. 56.

⁽²²⁾ De Duitse autoriteiten hebben in dit verband de verzekering gegeven dat er in het jaar 2001 (dat binnen de in het kader van de hoofdonderzoeksprocedure aan de orde zijnde periode valt) geen juridisch bindende verplichtingen jegens begunstigden waren aangegaan.

⁽²³⁾ Blz. 43.

⁽²⁴⁾ Blz. 58-59.

- (76) Volgens Duitsland ligt de subsidie ver beneden de in punt 14.3 vermelde grens van 100 000 EUR per begunstigde in drie jaar. Uitgaand van een gemiddeld aantal van ongeveer 17 500 melkproducenten in Nedersaksen in de genoemde periode en van een totaal volume van ongeveer 6,9 miljoen EUR werd in het kader van maatregel NI 7 over de gehele periode per begunstigde ongeveer 395 EUR toegekend.

NW 4 en NW 5

- (77) Noordrijn-Westfalen verleende financiële steun voor informatiebijeenkomsten, acties ten behoeve van algemene consumentenvoorlichting en voorlichting over het gebruik en de algemene eigenschappen van melk en melkproducten (submaatregel NW 4). Subsidieontvangers waren de LVMNRW (Landesvereinigung der Milchwirtschaft Nordrhein-Westfalen e.V.) en de landbouworganisaties van Rijnland en Westfalen-Lippe.
- (78) Noordrijn-Westfalen verleende bovendien financiële steun voor evenementen voor kennisuitwisseling tussen melkproducenten over diverse aspecten van het melkbedrijf (submaatregel NW 5).
- (79) Gesubsidieerd werden kosten voor het organiseren en realiseren van bijeenkomsten en voor adviesdiensten, voorlichting en bijscholing op het gebied van het melkbedrijf. De steunintensiteit bedroeg ten hoogste 30 %.
- (80) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽²⁵⁾ voerde Duitsland aan dat het bij de maatregelen NW 4 en NW 5 aan elke vorm van begunstiging van bepaalde ondernemingen of sectoren ontbrak, aangezien deze maatregelen op het algemene publiek gericht waren. Deze maatregelen konden daarom evenmin als technische ondersteuning beschouwd worden. Verder werd bij deze maatregelen een materiële en geografische selectiviteit van mogelijke begunstigden uitgesloten geacht.
- (81) In hun opmerking van 27 februari 2015 becijferden de Duitse autoriteiten de totale jaarlijkse uitgaven voor NW 4 in de periode 2001-2006 op 335 200 à 497 800 EUR. Dat kwam bij ongeveer 10 000 melkveebedrijven in die periode neer op 33,52 à 49,78 EUR per begunstigde per jaar. Bij maatregel NW 5 kwam dat bij een jaarlijkse besteding van 14 000 EUR neer op een bedrag van ongeveer 1,40 EUR per begunstigde per jaar.

NW 6

- (82) Noordrijn-Westfalen verleende financiële steun voor het verzamelen van gegevens die tot een grotere markttransparantie bijdroegen. Subsidiabel waren de door melksectorvereniging LVMNRW gemaakte kosten voor het verzamelen, analyseren en publiceren van de gegevens over de melkmarkt. De resultaten werden als mededelingen en marktberichten gepubliceerd en waren voor iedereen gratis beschikbaar. Ze bevorderden de markttransparantie, waren bedoeld als feitelijke en wetenschappelijke informatie en dienden voor de kennisuitwisseling tussen bedrijven in de melksector.
- (83) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽²⁶⁾ voerde Duitsland aan dat het bij deze maatregel aan een materiële en geografische selectiviteit ontbrak. Subsidiar werd aangevoerd dat voldaan was aan de verenigbaarheidsvereisten van de landbouwrichtsnoeren.
- (84) De begunstigden waren landbouwers, producentenorganisaties en alle betrokkenen uit de melksector ⁽²⁷⁾.
- (85) In zijn opmerkingen van 27 februari 2015 becijferde Duitsland de totale jaarlijkse uitgaven voor NW 6 in de periode 2001-2006 op 139 400 à 155 900 EUR. Dat kwam bij ongeveer 10 000 melkveebedrijven in dezelfde periode neer op een jaarlijks bedrag van 13,94 à 15,59 EUR per begunstigde.

RP 1 en SL 2

- (86) Rijnland-Palts en Saarland verleenden financiële steun voor consumentenvoorlichting, met inbegrip van de verspreiding van wetenschappelijke kennis in algemeen begrijpelijke vorm en algemene feitelijke informatie over producten en de gunstige voedingseigenschappen en gebruiksmogelijkheden ervan. Voor subsidie in aanmerking kwamen de kosten voor deelname aan vakbeurzen en tentoonstellingen, reiskosten, kosten voor publicaties, de huur voor tentoonstellingen, symbolische prijzen ter waarde van ten hoogste 250 EUR per winnaar.

⁽²⁵⁾ Blz. 70-74.

⁽²⁶⁾ Blz. 76.

⁽²⁷⁾ Mededeling van februari 2013.

- (87) Verkoopbevordering ⁽²⁸⁾ of maatregelen die zich op de producten van bepaalde ondernemingen richtten, waren van subsidie uitgesloten. De coördinatie en technische uitvoering van de maatregel berustte bij de MILAG (Milchwirtschaftliche Arbeitsgemeinschaft Rheinland-Pfalz e.V.) en de LVMS (Landesvereinigung der Milchwirtschaft des Saarlandes e.V.).
- (88) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽²⁹⁾ voerde Duitsland aan dat het bij deze maatregelen niet om overheidssteun ging, aangezien er geen sprake was van begunstiging van bepaalde ondernemingen of producties. De maatregel was enkel gericht op „consumentenvoorlichting”. Subsidiair voerde Duitsland aan dat de steunmaatregelen verenigbaar waren met de interne markt: punt 8 van de communautaire richtsnoeren inzake staatssteun voor reclame voor landbouwproducten vormde een concretisering van de maatregelen die onder de technisch-bedrijfsmatige ondersteuning in de landbouwsector in de zin van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 vielen.
- (89) Uit de door de Commissie in de jaren 2000-2006 genomen besluiten, die diverse productgroepen en lidstaten betroffen, zou blijken dat de uitvoering van maatregelen die met de onderhavige te vergelijken waren, door de Commissie in genoemde periode als materieel rechtmatig en toelaatbaar beschouwd werd.
- (90) Voorts voerde Duitsland aan dat de maatregelen RP 1 en SL 2, mochten deze toch als overheidssteun aangemerkt worden, in elk geval in overeenstemming met de toenmalige besluitvormingspraktijk en daarom materieel rechtmatig moesten worden geacht. Volgens Duitsland waren de maatregelen onder de noemer „Algemene publieksvoorlichting” niet beperkt tot een bepaalde groep, maar dienden deze ter ondersteuning van de gehele melksector in het algemeen. Daarmee was voldaan aan de in punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 genoemde voorwaarden. Overeenkomstig punt 14.3 mag de steun 100 % van de kosten dekken.
- (91) In zijn mededeling van 27 februari 2015 voerde Duitsland aan dat het totale voor een periode van drie jaar verleende steunbedrag onder de bovengrens van 100 000 EUR per begunstigde bleef en per jaar neerkwam op een bedrag van tussen de 46 EUR en 73 EUR ⁽³⁰⁾.

RP 5 en SL 5

- (92) Rijnland-Palts en Saarland verleenden financiële steun voor gespecialiseerde consulentendiensten alsmede voor bijscholingsprogramma's voor melkproducenten ter verbetering van de hygiëne bij het melken en van de kwaliteit van de geleverde melk (submaatregelen RP 5 en SL 5). Er werd een tegemoetkoming gegeven in de aantoonbare consultatiekosten tot een maximum van 75 000 EUR per jaar in Rijnland-Palts en 15 000 EUR per jaar in Saarland. Doorlopende adviesdiensten waren uitgesloten van steun. De coördinatie en technische uitvoering van de maatregelen berustte bij de LKVRP (Landeskontrollverband Rheinland-Pfalz e.V.) en de LVMS.
- (93) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽³¹⁾ stelde Duitsland dat de specialistische melkconsulentendiensten en de maatregelen ter verbetering van de rauwe melk in Rijnland-Palts en Saarland ook in de periode van 2001-2006 verenigbaar waren met de interne markt.
- (94) De maatregelen waren erop gericht melkproducenten die te kampen hadden met specifieke problemen die aan het licht waren gekomen bij kwaliteitscontroles van de geleverde melk (bijvoorbeeld een verhoogd aandeel somatische cellen), specialistische consultanten- en scholingsdiensten aan te bieden, waarbij ook veeartsen waren betrokken, en zo de uierconditie en de rauwemelkqualiteit te verbeteren. Van deze diensten hebben alle melkproducenten in de deelstaten Rijnland-Palts en Saarland gebruik kunnen maken. Het lidmaatschap van het LKVRP of de LVMS was daarvoor niet nodig. Er werd geen steun verleend voor doorlopende of met regelmatige tussenpozen gebruikte consulentendiensten (zoals juridisch of belastingadvies, reclame).
- (95) Duitsland stelde dat het hier dus om gesubsidieerde dienstverlening ging. Er zijn volgens Duitsland geen rechtstreekse betalingen aan landbouwers gedaan.

⁽²⁸⁾ De rechtsgrond voor verkoopbevordering in Rijnland-Palts is opgenomen in het besluit over staatssteun N 381/2009 „Agrarmarketingmaßnahmen in Rheinland-Pfalz”.

⁽²⁹⁾ Blz. 43.

⁽³⁰⁾ Mededeling van 27 februari 2015, blz. 48.

⁽³¹⁾ Blz. 80.

- (96) Volgens Rijnland-Palts was adviessubsidiëring als bedoeld in punt 14.1, derde streepje, van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006, niet gebonden aan de verspreiding van nieuwe technieken. Deze koppeling zou ontegenzeggelijk wel gelden voor steun aan „andere activiteiten om nieuwe technieken te verspreiden”, als genoemd in punt 14.1, vijfde streepje, van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006. Bovendien was in de maatregel steunverlening voor doorlopende of met regelmatige tussenpozen gebruikte consultantendiensten uitgesloten.
- (97) Aan de voorwaarden van de punten 14.2 en 14.3 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 is naar de mening van Duitsland voldaan, aangezien een lidmaatschap van de LKVRP of de adviesverleningsorganisatie niet vereist was.
- (98) Duitsland heeft verzekerd dat het totale steunbedrag per begunstigde over een periode van drie jaar niet hoger geweest is dan 100 000 EUR. Per jaar hebben er in Rijnland-Palts ongeveer 300 en in Saarland ongeveer 100 melkproducenten van de consultantendiensten gebruikgemaakt. Bij een jaarlijks budget in Rijnland-Palts van ongeveer 59 000 EUR en in Saarland van ongeveer 13 000 EUR kwam dat neer op een gemiddeld steunbedrag per begunstigde van rond de 197 EUR in Rijnland-Palts en 130 EUR in Saarland.
- (99) De begunstigden waren landbouwers (kmo's) en producentenorganisaties.

TH 3 en TH 4

- (100) Thüringen verleende financiële steun voor de deelname van de LVTM (Landesvereinigung Thüringer Milch e.V.) aan vak- en publieksbeurzen (Grüne Tage Thüringen) en de organisatie van vakbijeenkomsten door de LVTM ter verspreiding van wetenschappelijke kennis (Thüringer Milchtage) (submaatregel TH 3).
- (101) Bovendien werd steun verleend voor de publicatie van feitelijke informatie over producenten uit de regio (publieksvoorlichting, internationale dag van de melk en melkkoningin van Thüringen) (submaatregel TH 4).
- (102) De subsidiabele kosten omvatten materiële en personele kosten. Begunstigde van de steun was de LVMN.
- (103) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽³²⁾ voerde Duitsland aan dat maatregel TH 3 verenigbaar met de interne markt moest worden geacht (punt 14.1 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006). Volgens Duitsland had de maatregel ten doel de landbouw in de Gemeenschap doelmatiger en professioneler te maken en zo bij te dragen tot de levensvatbaarheid ervan op lange termijn.
- (104) De organisatie van vakbijeenkomsten ter verspreiding van wetenschappelijke kennis (onder meer „Thüringer Milchtage”) kon worden ingedeeld bij „beloningen voor adviseurs” als bedoeld in punt 14.1, derde streepje, van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006. De deelname aan vak- en publieksbeurzen om de melkindustrie van Thüringen te representeren (bijvoorbeeld de Grüne Tage Thüringen) zou onder punt 14.1, vierde streepje (organisatie van wedstrijden, tentoonstellingen en vakbeurzen), vallen.
- (105) Duitsland betoogde dat de maatregel zich niet beperkte tot een bepaalde groep, maar in het algemeen ter ondersteuning van de gehele melksector diende (punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006). Het steunbedrag per begunstigde was niet hoger dan 100 000 EUR over een periode van drie jaar.
- (106) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽³³⁾ voerde Duitsland voorts aan dat maatregel TH 4 „publieksvoorlichting” behelsde. De maatregel was volgens Duitsland gericht op de verspreiding van de nieuwste wetenschappelijke inzichten over de eigenschappen van melk en melkproducten en moest daarom als technische ondersteuning in de zin van punt 14.1 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 worden beschouwd. De activiteiten van de Landesvereinigung Thüringer Milch e.V. moesten worden ingedeeld bij „beloningen voor adviseurs” als bedoeld in punt 14.1, derde streepje, van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (107) De uitgaven voor standplaatsen en consumentencampagnes op vakbeurzen vielen onder punt 14.1, vierde streepje, van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 (organisatie van wedstrijden, tentoonstellingen en vakbeurzen). De evenementen ter verspreiding van informatie over nieuwe technieken en inzichten konden worden ingedeeld onder het vijfde streepje (andere activiteiten om nieuwe technieken te verspreiden).
- (108) De maatregel als geheel was niet tot een bepaalde groep beperkt, maar diende ter ondersteuning van de gehele melksector in het algemeen (punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006).

⁽³²⁾ Blz. 82.

⁽³³⁾ Blz. 83.

- (109) Het steunbedrag per begunstigde lag niet hoger dan 100 000 EUR over een periode van drie jaar.

TH 9 en TH 10

- (110) Thüringen verleende financiële steun voor de bijscholing van werknemers in melkbedrijven (submaatregel TH 9) en de bevordering van vakwedstrijden (submaatregel TH 10).
- (111) De bijscholingsmaatregelen waren gericht op werknemers van melkbedrijven en hadden ten doel de kwalificaties van de werknemers in de landbouw te verbeteren (vakbekwaamheidscertificaat „Melkproductie”). De maatregel werd uitgevoerd door de VLT (Verein Landvolksbildung Thüringen).
- (112) De tweede maatregel diende ter financiering van vakwedstrijden op het gebied van veeteelt en melkproductie. De wedstrijden werden georganiseerd door de TLJV (Thüringer Landjugendverband e.V.) en de TMG (Thüringer Melkergemeinschaft e.V.). In dit kader werden uitgaven voor het voorbereiden en houden van de wedstrijden en voor de deelname aan deelstaatoverschrijdende wedstrijden gefinancierd.
- (113) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽³⁴⁾ heeft Duitsland met betrekking tot TH 9 aangevoerd dat de bijscholingsmaatregelen waren gericht op werknemers van melkveehouderijbedrijven. Het verantwoordelijke orgaan voor de bijscholingsmaatregelen was de vereniging Landvolksbildung Thüringen. De betalingen moeten worden gekwalificeerd als vergoedingen voor de door die vereniging geleverde, marktconform berekende prestaties.
- (114) Duitsland bleef daarom bij zijn standpunt dat niet was voldaan aan de voorwaarden voor het bestaan van steun in de zin van artikel 107 VWEU. Wat het bijscholingsaanbod voor werknemers betreft, was dit evenmin het geval, aangezien het daarbij niet om betalingen aan ondernemingen ging.
- (115) Subsidiar voerde Duitsland aan dat met betrekking tot deze maatregel aan de voorwaarden van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 was voldaan. In het onderhavige geval ging het om een vorm van scholing voor landbouwers op de hierboven genoemde gebieden, zodat aan de voorwaarden van punt 14.1, eerste streepje, was voldaan. De mogelijkheid om aan de scholingen deel te nemen, stond open voor alle in het betrokken gebied werkzame personen, en wel op basis van objectieve criteria. Daarom was voldaan aan de voorwaarden van punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006. Het toegestane maximumbedrag van 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar was niet overschreden (punt 14.3). De in het kader van deze submaatregel verstrekte steunbedragen beliepen zelfs in totaal niet meer dan 100 000 EUR over een periode van drie jaar.
- (116) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽³⁵⁾ heeft Duitsland met betrekking tot submaatregel TH 10 verder aangevoerd dat deze maatregel ertoe diende het organiseren en houden van vakwedstrijden op het gebied van veeteelt en melkproductie te financieren. De verantwoordelijke organen voor de wedstrijden waren de TLJV en de TMG. Deze ontvingen een marktconform berekende vergoeding voor het organiseren en houden van en het deelnemen aan deelstaatoverschrijdende evenementen.
- (117) Aangezien de betalingen werden beschouwd als prestatievergoedingen waar even hoge uitgaven tegenover stonden, hielden ze volgens Duitsland geen begunstiging in en waren ze dus vanuit steunverleningsoogpunt niet relevant.
- (118) Subsidiar voerde Duitsland aan dat met betrekking tot deze maatregel aan de voorwaarden van punt 14, vierde streepje, van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 was voldaan. De steunmaatregelen waren niet tot bepaalde groepen beperkt. De mogelijkheid om aan de hierboven bedoelde vakwedstrijden deel te nemen, stond open voor alle in het betrokken gebied werkzame personen, en wel op basis van objectieve criteria. Daarom was voldaan aan de voorwaarden van punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006. De in punt 14.3 van de landbouwrichtsnoeren bedoelde bovengrens van 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar was niet overschreden. De in het kader van deze submaatregel verstrekte steunbedragen beliepen zelfs in totaal niet meer dan 100 000 EUR over een periode van drie jaar.

Technische ondersteuning vanaf 2007

RP 2

- (119) Rijnland-Palts heeft aan verwerkende en handelsondernemingen financiële steun verleend voor de deelname aan evenementen voor kennisuitwisseling tussen ondernemingen en aan wedstrijden, tentoonstellingen en vakbeurzen (submaatregel RP 2). Deze steun beperkte zich niet tot de eerste deelname door een onderneming aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling. De steunintensiteit bedroeg maximaal 10 % van de aantoonbare kosten en ten hoogste 5 200 EUR per onderneming en evenement.

⁽³⁴⁾ Blz. 84.

⁽³⁵⁾ Blz. 85.

- (120) Volgens punt 105 van de communautaire richtsnoeren voor staatssteun in de land- en de bosbouwsector 2007-2013 ⁽³⁶⁾ (hierna „landbouwrichtsnoeren 2007-2013” genoemd) moet staatssteun voor technische ondersteuning die wordt verleend aan bedrijven die landbouwproducten verwerken en afzetten, voldoen aan alle voorwaarden van artikel 5 van Verordening (EG) nr. 70/2001 van de Commissie ⁽³⁷⁾ (vervangen door artikel 27, lid 3, van Verordening (EG) nr. 800/2008 van de Commissie ⁽³⁸⁾). Dientengevolge mag de steun niet meer dan 50 % van de in aanmerking komende kosten dekken. De in aanmerking komende kosten zijn de kosten gemaakt voor het huren, opzetten en gebruiken van een standplaats voor de eerste keer dat een onderneming aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling deelneemt. Volgens punt 106 van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 is staatssteun die aan grote ondernemingen wordt verleend ter dekking van de in de punten 104 en 105 bedoelde kosten, niet toegestaan.
- (121) Omdat Duitsland met betrekking tot deze maatregel niet heeft aangetoond dat aan elk van de voornoemde voorwaarden voor technische ondersteuning was voldaan, heeft de Commissie in het inleidingsbesluit twijfels geuit over de verenigbaarheid ervan met de interne markt. Duitsland werd in het inleidingsbesluit verzocht om een uitvoerige beoordeling van de verschillende maatregelen in het licht van de hierboven vermelde criteria in te dienen, vergezeld van een passende documentatie ter staving van zijn antwoorden ⁽³⁹⁾.
- (122) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽⁴⁰⁾ heeft Duitsland verklaard dat Rijnland-Palts rekening had gehouden met de door de Commissie geuite bedenkingen en de steunvoorschriften voor toekomstige steunmaatregelen zodanig heeft aangepast dat alleen de eerste deelname van een onderneming aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling in aanmerking kwam voor subsidie. Duitsland voerde aan dat hierdoor was voldaan aan de voorwaarden van deel IV.K van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 juncto artikel 15, lid 2, van Verordening (EG) nr. 1857/2006 ⁽⁴¹⁾.
- (123) Rekening houdend met deze aanvullende voorwaarde werden de gesteunde projecten door de Duitse autoriteiten aan een nieuwe beoordeling onderworpen. Per jaar werden de onderstaande betalingen gedaan voor herhaalde deelname van een onderneming aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling.

Jaar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aantal	2	2	1	1	2	1	2	3	3	6
Bedrag in EUR	5 113	5 113	10 226	5 113	10 226	5 113	10 226	5 113	2 500	1 764

- (124) Het Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft heeft de Commissie op 30 juni 2016 meegedeeld (zie overweging 16) dat maatregel RP 2 in de periode vanaf 2007 zich niet tot kleine en middelgrote ondernemingen beperkte. Ook de ondernemingen Hochwald Foods GmbH en MUH Arla eG hebben in het kader van deze maatregel steun ontvangen.
- (125) In zijn opmerkingen van 13 januari 2017 heeft Duitsland verklaard dat de subsidiabele kosten van de betrokken submaatregel in de periode vanaf 2007 uitsluitend kosten voor de bouw van een vakbeursstand omvatten. In die periode werd geen steun verleend voor andere uitgaven.

⁽³⁶⁾ PB C 319 van 27.12.2006, blz. 1.

⁽³⁷⁾ Verordening (EG) nr. 70/2001 van de Commissie van 12 januari 2001 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag op staatssteun voor kleine en middelgrote ondernemingen (PB L 10 van 13.1.2001, blz. 33).

⁽³⁸⁾ Verordening (EG) nr. 800/2008 van de Commissie van 6 augustus 2008 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 87 en 88 van het Verdrag met de gemeenschappelijke markt verenigbaar worden verklaard (de algemene groepsvrijstellingsverordening) (PB L 214 van 9.8.2008, blz. 3), werd met ingang van 1 juli 2014 ingetrokken bij Verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PB L 187 van 26.6.2014, blz. 1).

⁽³⁹⁾ Punt 244 van het inleidingsbesluit.

⁽⁴⁰⁾ Blz. 77.

⁽⁴¹⁾ Deze verordening werd met ingang van 1 juli 2014 ingetrokken bij Verordening (EU) nr. 702/2014 van de Commissie van 25 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun in de landbouw- en de bosbouwsector en in plattelandsgebieden op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PB L 193 van 1.7.2014, blz. 1).

2.2. Steun ter verbetering van de kwaliteit van geleverde melk (2001-2006)

- (126) Baden-Württemberg, Nedersaksen en Thüringen hebben (bij submaatregelen BW 10, BW 11, NI 1 en TH 5) financiële steun verleend voor de verbetering van de kwaliteit van de geleverde melk in de vorm van adviesverlening aan en scholingen van melkproducenten, de samenstelling en actualisering van databanken en controles van melkproducenten in verband met de invoering van kwaliteitsborgingsstelsels („Qualitätsmanagement Milch“) ⁽⁴²⁾. De maatregelen hadden ten doel de kwaliteit van de geleverde melk te verbeteren. Er werd geen steun verleend voor scholingen van het controlepersoneel ter verkrijging van de nodige vakkennis of voor de accreditatie van laboratoria.
- (127) De eindbegunstigden van deze submaatregelen waren kleine en middelgrote melkproducerende landbouwondernemingen in de primaire sector. Volgens Duitsland was de steun beschikbaar voor alle landbouwers in het betrokken gebied, en wel op basis van objectieve criteria ⁽⁴³⁾.
- (128) Tussen 2001 en 2011 hebben de deelstaten hiervoor samen in totaal 3,3 miljoen EUR aan begrotingsmiddelen uitgegeven.
- (129) Volgens de door de Duitse autoriteiten verstrekte informatie bedroeg de steunintensiteit in de periode 2001-2011 maximaal 100 % van de subsidiabele kosten. De Duitse autoriteiten verklaarden dat de financieringsperiode van de maatregel in Baden-Württemberg op 31 december 2012 was afgelopen en in Nedersaksen en Thüringen tot en met 31 december 2014 liep.
- (130) In het inleidingsbesluit werd Duitsland verzocht een uitvoerige beoordeling in te dienen als bedoeld in de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 (inzonderheid punt 13.2 — per begunstigde en per periode van drie jaar, ten hoogste 50 % van de in aanmerking komende kosten dan wel 100 000 EUR indien dat meer was) ⁽⁴⁴⁾.

BW 10 en BW 11

- (131) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽⁴⁵⁾ heeft Duitsland aangevoerd dat deze maatregelen werden uitgevoerd door de Milchprüfing Baden-Württemberg (BW 10) en de Milchwirtschaftlicher Verein Baden-Württemberg (BW 11).
- (132) De begunstigden van de maatregel waren volgens Duitsland melkproducerende landbouwbedrijven (melkproducenten) die deelnamen aan het kwaliteitsborgingsstelsel „QM Milch“.
- (133) In het geval van maatregel BW 10 werd steun verleend voor de uitvoering van audits bij melkproductiebedrijven ⁽⁴⁶⁾ en voor uitgaven voor de eerste certificering (initiële boerderijaudit en eventuele vervolgaudits) door een erkende certificeringsinstantie.
- (134) In het geval van maatregel BW 11 werd steun verleend voor flankerende voorlichtings- en adviesdiensten in verband met de invoering van de kwaliteitsborgingsstelsels ⁽⁴⁷⁾. Volgens Duitsland moesten deze prestaties naar rato worden omgeslagen over de producenten die in het kwaliteitsborgingsstelsel „QM Milch“ zijn gestapt.
- (135) Duitsland heeft aangegeven dat hiervoor in totaal 478 575 EUR is uitgegeven. Bij de instap in het kwaliteitsborgingsstelsel ontvingen 4 500 melkproducenten steun in verband met de initiële certificering. Per begunstigde is dus 106 EUR betaald.

NI 1

- (136) Nedersaksen verleende steun voor de invoering van een kwaliteitsborgingsstelsel voor melkproducenten (niet voor verwerkende bedrijven en handelsondernemingen). De LVMN werd met de uitvoering van de maatregel belast.

⁽⁴²⁾ „Qualitätsmanagement Milch“ („QM Milch“) is een door melkproducenten en zuivelfabrikanten overeengekomen business-to-businessnorm voor de melkproductie, die een erkende basis biedt voor de certificering door de controle-instanties.

⁽⁴³⁾ Zie punt 66 van het inleidingsbesluit.

⁽⁴⁴⁾ Zie punt 253 van het inleidingsbesluit.

⁽⁴⁵⁾ Blz. 11.

⁽⁴⁶⁾ Opmerkingen van 20 september 2013, blz. 12.

⁽⁴⁷⁾ Opmerkingen van 20 september 2013, blz. 12.

- (137) Volgens de opmerkingen van Duitsland van 20 september 2013 ⁽⁴⁸⁾ werden in verband hiermee in de periode 2001-2005 voorbereidende maatregelen met het oog op de invoering van het kwaliteitsborgingsstelsel „QM Milch” (voornamelijk adviesdiensten ten behoeve van landbouwers die aan het stelsel wilden deelnemen) en vanaf 2003 de in het kader van dit stelsel uit te voeren boerderijaudits gefinancierd. Vanaf 2003 kwamen hier uitgaven voor de coördinatie van het kwaliteitsborgingsstelsel en het opzetten van een databank bij.
- (138) In zijn opmerkingen van 20 september 2013 ⁽⁴⁹⁾ voerde Duitsland aan dat de voor adviesdiensten verleende steun per landbouwer per geval 50 % van de kosten, oftewel 12,78 EUR, bedroegen en dus onder de in punt 13.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 vastgestelde bovengrenzen lagen. In het geval van de in 2003 ingevoerde boerderijaudits bedroeg de steunintensiteit 50 % van de kosten, oftewel een bedrag van 35 EUR per landbouwer per periode van drie jaar.
- (139) Duitsland heeft bevestigd dat de controles in het kader van de boerderijaudits door derden of in opdracht van derden werden verricht. De Landeskontrollverband Niedersachsen fungeerde hierbij als onafhankelijke controleinstantie.

TH 5

- (140) Deze maatregel werd ingevoerd in 2004 ⁽⁵⁰⁾. De TVLEV (Thüringer Verband für Leistungs- und Qualitätsprüfungen in der Tierzucht) werd belast met de uitvoering van de maatregel.
- (141) Volgens Duitsland werd het steunbedrag hoofdelijk omgeslagen ter compensatie van uitgaven voor de initiële certificering, de noodzakelijke herhalingsaudit na drie jaar en het opzetten en bijhouden van databanken. In de periode 2004-2006 ontvingen de producenten alleen steun in het kader van de initiële certificering. Het gemiddelde steunbedrag per producent bedroeg in dit verband ongeveer 83 EUR.
- (142) De begunstigden van de maatregel waren de melkproducenten.

3. REDENEN VOOR HET INLEIDEN VAN DE FORMELE ONDERZOEKSPROCEDURE

- (143) In het inleidingsbesluit heeft de Commissie vastgesteld dat aan alle voorwaarden is voldaan om te stellen dat er sprake is van steun ⁽⁵¹⁾.
- (144) De Commissie heeft de procedure van artikel 108, lid 2, VWEU ingeleid omdat zij op basis van de destijds beschikbare informatie ten aanzien van bepaalde submaatregelen twijfels had over de verenigbaarheid ervan met de interne markt (zie dienaangaande overweging 18).

4. OPMERKINGEN VAN DUITSLAND OVER DE INLEIDING VAN DE FORMELE ONDERZOEKSPROCEDURE

- (145) De Duitse autoriteiten zonden op 20 september 2013, 27 februari 2015 en 13 januari 2017 opmerkingen toe aan de Commissie. In de bovenstaande beschrijving van de maatregelen (zie hierboven, deel 2: „Beschrijving van de maatregelen en opmerkingen van de Duitse autoriteiten”) zijn de uiteenzettingen van de Duitse autoriteiten over de afzonderlijke maatregelen samengevat.

5. OPMERKINGEN VAN BELANGHEBBENDEN OVER DE INLEIDING VAN DE FORMELE ONDERZOEKSPROCEDURE

- (146) Tussen 6 en 18 februari 2014 heeft de Commissie tien brieven van belanghebbenden ontvangen met opmerkingen over de maatregelen die het voorwerp zijn van dit besluit ⁽⁵²⁾.

⁽⁴⁸⁾ Opmerkingen van 20 september 2013, blz. 50.

⁽⁴⁹⁾ Blz. 50.

⁽⁵⁰⁾ Opmerkingen van 20 september 2013, blz. 83-84.

⁽⁵¹⁾ Zie punt 3.3.

⁽⁵²⁾ De Commissie heeft opmerkingen van de Landesvereinigung der Milchwirtschaft Niedersachsen e.V. ontvangen, waarin alle uit de melkheffing gefinancierde maatregelen in het algemeen werden besproken en niet alleen werd ingegaan op de hier aan de orde zijnde maatregelen. De deelstaatregering betoogde dat er geen sprake was van steun. Een uitvoerige beschrijving van de opmerkingen is tevens opgenomen in Besluit (EU) 2015/2432 van de Commissie van 18 september 2015 inzake de door Duitsland verleende staatssteun voor melkwaliteitstests in het kader van de wet melk en vetten — SA.35484 (2013/C) (ex SA.35484 (2012/NN)) (PB L 334 van 22.12.2015, blz. 23).

- (147) In zijn opmerkingen van 6 februari 2014, geregistreerd op 13 februari 2014, toonde de VMB (Verband der Milcherzeuger Bayern e.V.) zich in verband met maatregel BY 3 verbaasd over het feit dat de Commissie in haar inleidingsbesluit twijfels had geuit over de verenigbaarheid van de door de VMB tot 2006 uitgevoerde maatregelen met de steunvoorschriften, terwijl zij geen bedenkingen had ten aanzien van de maatregelen die vanaf 2007 waren uitgevoerd. De VMB betoogde in dit verband dat zijn kerntaken en werkwijze sinds 1954 ongewijzigd waren en dat de VMB al sinds 1957 middelen uit de melkheffing ontving. In zijn opmerkingen gaf de VMB bovendien aan dat de door deze vereniging aangeboden diensten geen concrete „technische ondersteuning” voor individuele bedrijven behelsden, maar in plaats daarvan vakinformatie en feitelijke informatie van algemene aard die voor alle belangstellenden toegankelijk was.
- (148) In zijn opmerkingen van 4 februari 2014, door de Commissie ontvangen op 6 februari, verklaarde de MV (Milchwirtschaftlicher Verein Allgäu-Schwaben e.V.) met betrekking tot maatregel BY 10 dat deze ten doel had knowhow en kennis over melkgerelateerde onderwerpen (bijvoorbeeld over levensmiddelenwetgeving) te verstrekken aan overheidsinstellingen en particuliere organisaties. Daartoe werd medewerkers van de MUVA toegang verleend tot informatie over de sector, die vervolgens door hen werd verwerkt en doorgegeven (in de vorm van standpunten, op lezingen en in publicaties, in het bijzonder voor de betrokken overheidsinstanties). Naast de als bijlage bij het tijdschrift „Deutsche Molkereizeitung” gevoegde „MUVA-newsletters” werden bijdragen over de verspreiding van informatie over kwaliteitsborging (hygiëne, productieveiligheid) verspreid. Volgens de MV ging het om een algemene activiteit waarvan de resultaten niet ten goede kwamen aan individuele bedrijven, maar met name aan bepaalde overheidsinstanties werden meegedeeld voor opleidingsdoeleinden.
- (149) De LVMH (Landesvereinigung für Milch und Milcherzeugnisse Hessen e.V.) heeft bij brief van 4 februari 2014, die door de Commissie op 11 februari 2014 is ontvangen, opmerkingen gemaakt over de door de LVMH uitgevoerde maatregelen (HE 2, HE 3 en HE 9). Allereerst merkte de LVMH op dat de betrokken maatregelen, anders dan de Commissie in de bijlage bij haar inleidingsbesluit stelde, niet alleen ten goede kwamen aan de zuivelbedrijven, maar aan de melksector als geheel. Inhoudelijk gaf de LVMH met betrekking tot maatregel HE 3 aan dat consumenteninformatie en consumentenvoorlichting centraal stonden in de promotieacties en dat de consumentenvoorlichting op neutrale wijze en onafhankelijk van specifieke zuivelbedrijven plaatsvond.
- Met betrekking tot maatregel HE 2 („Bijscholing van melkproducenten door het innovatieteam”) merkte de LVMH op dat de activiteiten hoofdzakelijk op kennisoverdracht waren gericht. Hiertoe werden actuele informatie en onderzoeksresultaten speciaal voor landbouwers verzameld en bij onder meer lezingen, vakbijeenkomsten en scholingen doorgegeven.
- In het kader van de maatregelen HE 2 en HE 9 werd specifieke steun verleend voor opleidingen en scholingen voor leerlingen, werknemers en ondernemers in de landbouw, waarbij alle landbouwers en hun werknemers op gelijke voorwaarden toegang werd geboden tot de scholingen.
- (150) De Landeskontrollverband Nordrhein-Westfalen e.V. en de Landesvereinigung der Milchwirtschaft Nordrhein-Westfalen e.V. sloten zich in hun brieven van 6 februari 2014, door de Commissie ontvangen op 10 februari respectievelijk 11 februari 2014, wat betreft de in Noordrijn-Westfalen ten uitvoer gelegde maatregelen, volledig aan bij de opmerkingen van Duitsland van 20 september 2013.
- (151) Ook de Rheinische Landwirtschafts-Verband e.V. en de Westfälisch-Lippische Landwirtschaftsverband e.V. sloten zich wat betreft maatregel NW 5 in hun gemeenschappelijke brief van 6 februari 2014, door de Commissie ontvangen op 11 februari 2014, aan bij de mededeling van Duitsland van 20 september 2013.
- (152) De Landesvereinigung Thüringer Milch e.V. sloot zich in zijn brief van 6 februari 2014, door de Commissie ontvangen op 11 februari 2014, wat betreft de in Thüringen ten uitvoer gelegde maatregelen, volledig aan bij de opmerkingen van Duitsland van 20 september 2013.
- (153) In zijn opmerkingen van 10 februari 2014, door de Commissie ontvangen op 14 februari 2014, stelde de MILAG (Milchwirtschaftliche Arbeitsgemeinschaft Rheinland-Pfalz e.V.) met betrekking tot maatregel RP 1 dat deze algemeen van aard was. Volgens de MILAG ging het om informatieverstrekking inzake het levensmiddel melk in het algemeen en was de maatregel er niet op gericht consumenten ervan te weerhouden melkproducten uit andere lidstaten te kopen. Bovendien was geen steun verstrekt voor individuele merken of producten van een

bepaalde onderneming of individuele producent. De MILAG stelde zich daarom op het standpunt dat deze maatregel geen staatssteun vormde. Subsidiair voerde de MILAG in zijn opmerkingen met betrekking tot dezelfde maatregel aan dat deze in elk geval in materieel opzicht aan de destijds vigerende landbouwrichtsnoeren voldeed en in beginsel kon worden beschouwd als technische ondersteuning in de zin van punt 14.1 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006. In het bijzonder was de in het kader van de maatregel verleende steun in beginsel beschikbaar voor alle consumenten en daarmee ook voor alle marktdeelnemers in de melksector. Het ging enkel om consumentenvoorlichting en de maatregel vormde geen steun voor melkverwerkingsbedrijven, maar was slechts gericht op algemene informatieverstrekking aan het publiek.

Met betrekking tot maatregel RP 2 was de MILAG van mening dat op grond van de aanvullende voorwaarde voor steun, volgens welke alleen de eerste deelname van een onderneming aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling voor steun in aanmerking kwam, aan de vereisten van de steunvoorschriften was voldaan.

Met betrekking tot maatregel RP 5 voerde de MILAG aan dat deze erop was gericht melkproducenten uit de doelgroep in specifieke gevallen van advies te dienen over technische vraagstukken rond het melken. Van dit aanbod kon gebruik worden gemaakt door alle melkproducenten in Rijnland-Palts, die geen lid hoefden te zijn van de Landeskontrollverband, de aanbieder van de adviesdiensten. Er werd geen steun verleend voor doorlopende of met regelmatige tussenpozen verleende consulentiendiensten en er werden geen rechtstreekse betalingen aan landbouwers gedaan. Daarom was de maatregel ook gedurende de periode van 28 november 2001 tot en met 31 december 2006 in overeenstemming met de regels voor staatssteun. Volgens de MILAG was adviessubsidiëring als bedoeld in punt 14.1, derde streepje, van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006, niet gebonden aan de verspreiding van nieuwe technieken. De MILAG verklaarde voorts dat het maximale steunbedrag van 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar niet was overschreden. De gemiddelde steun per begunstigde per jaar bedroeg 197 EUR.

- (154) De MPBW (Milchprüfing Baden-Württemberg e.V.) ging er in zijn opmerkingen van 6 februari 2014, door de Commissie ontvangen en geregistreerd op 18 februari 2014, van uit dat er met betrekking tot maatregel BW 10 geen sprake was van steun, of althans niet van begunstiging van bepaalde ondernemingen of producties.
- (155) De MVBW (Milchwirtschaftliche Verein Baden Württemberg e.V.) baseerde zich in zijn brief van 6 februari 2014, door de Commissie ontvangen op 7 februari 2014, met betrekking tot de maatregelen BW 4 en BW 11 op de uiteenzetting van de MPBW en ging ervan uit dat er ook wat deze twee maatregelen betreft, geen sprake was van steun, of althans niet van begunstiging van bepaalde ondernemingen of producties.

6. BEOORDELING VAN DE MAATREGELEN

6.1. Bestaan van staatssteun — toepassing van artikel 107, lid 1, VWEU

- (156) Volgens artikel 107, lid 1, VWEU zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de interne markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt.

6.1.1. Steunmaatregel van de staten of met staatsmiddelen bekostigd

- (157) De Duitse autoriteiten hebben bevestigd dat de maatregelen die het voorwerp zijn van dit besluit, uitsluitend werden gefinancierd uit de melkheffing (zie overweging 26).
- (158) De opbrengsten van de melkheffing zijn staatsmiddelen in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU.
- (159) Volgens vaste rechtspraak dient geen onderscheid te worden gemaakt tussen de gevallen waarin de steun rechtstreeks door de staat wordt verleend, en de gevallen waarin de steun via door de staat daartoe aangewezen of opgerichte publiek- of privaatrechtelijke lichamen wordt verleend⁽⁵³⁾. Voordelen kunnen slechts als steunmaatregelen in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU worden beschouwd indien zij, ten eerste, rechtstreeks of indirect met staatsmiddelen zijn bekostigd en, ten tweede, aan de staat kunnen worden toegerekend⁽⁵⁴⁾.
- (160) Wat de hierboven beschreven maatregelen betreft, wordt steun verleend op grond van een federale Duitse wet, de WMV, met inachtneming van de wetgeving van de deelstaten.

⁽⁵³⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 20 november 2003, Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie/GEMO, C-126/01, ECLI:EU:C:2003:622, punt 23.

⁽⁵⁴⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 20 november 2003, Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie/GEMO, C-126/01, ECLI:EU:C:2003:622, punt 24.

- (161) In het bijzonder is in artikel 22, lid 1, eerste zin, WMV bepaald dat de deelstaatregeringen in overleg met de Landesvereinigung of de brancheorganisaties gezamenlijk heffingen kunnen innen bij zuivelbedrijven, melkverzamelpunten en ontromingsfaciliteiten met als doel de melksector te stimuleren.
- (162) Krachtens artikel 22, lid 1, tweede zin, WMV kunnen de deelstaatregeringen op verzoek van de Landesvereinigung of de brancheorganisaties gezamenlijk heffingen tot maximaal 0,2 cent per kilogram geleverde melk innen. De heffingsbevoegdheid is dus duidelijk voorbehouden aan de deelstaatregeringen.
- (163) De rechtsgrondslag voor de inning van een melkheffing in de afzonderlijke deelstaten bestaat uit deelstaatverordeningen waarin de bijzonderheden van de inning, zoals de hoogte van de heffing, worden geregeld. Het is dus aan de deelstaatregeringen, dat wil zeggen de staat, om de inning van een melkheffing te regelen. Het feit dat de verordeningen in overleg met de betrokken Landesvereinigung zijn goedgekeurd, doet daaraan niets af ⁽⁵⁵⁾.
- (164) In het onderhavige geval wordt de heffing bij particuliere ondernemingen (zuivelbedrijven, melkverzamelpunten, ontromingsfaciliteiten) geïnd. De ontvangsten uit deze heffing vloeien naar de begroting van de betrokken deelstaat en worden vervolgens gebruikt voor de financiering van de verschillende steunmaatregelen. Daarom moeten deze middelen worden geacht onder staatscontrole te staan ⁽⁵⁶⁾.
- (165) Hieruit volgt dat de door de melkheffingsopbrengsten gefinancierde maatregelen met staatsmiddelen worden bekostigd en aan de staat moeten worden toegerekend.

6.1.2. *Selectief voordeel/Ondernemingen*

- (166) Kosten als opleidings- en scholingskosten, advieskosten, kosten voor informatief materiaal in het kader van promotieactiviteiten of kosten voor de deelname aan vakbeurzen en tentoonstellingen zijn kosten die door ondernemingen zelf moeten worden gedragen als onderdeel van hun gebruikelijke economische activiteiten. Dit geldt eveneens voor uitgaven in verband met de vervaardiging en afzet van hoogwaardige producten. Indien bepaalde ondernemingen geheel of gedeeltelijk worden bevrijd van dergelijke kosten, is er sprake van begunstiging.
- (167) De Commissie is van oordeel dat melkproducenten en zuivelbedrijven door de onderhavige submaatregelen worden begunstigd.
- (168) Duitsland heeft aanvankelijk in zijn mededeling van 20 september 2013 aangevoerd dat meerdere maatregelen die het voorwerp zijn van het inleidingsbesluit, geen steun vormen omdat zij geen concreet voordeel opleveren voor individuele ondernemingen (zie overweging 33, met betrekking tot maatregel BY 3), omdat de maatregel niet was gericht op kennisoverdracht tussen melkproducenten of zuivelbedrijven (zie overweging 39 met betrekking tot maatregel BY 10), omdat er geen sprake was van begunstiging van bepaalde ondernemingen of producties (zie de overwegingen 44, 60, 73, 80 en 88 met betrekking tot de maatregelen BW 4, HE 3, NI 7, NW 4 en NW 5, RP 1 en SL 2), of omdat er geen sprake is van materiële of geografische selectiviteit van de potentiële begunstiging (zie de overwegingen 80 en 83 met betrekking tot respectievelijk de maatregelen NW 4, NW 5 en NW 6).
- (169) Bovendien hebben de MPBW en de MVBW in hun opmerkingen van 6 februari 2014 betoogd dat er met betrekking tot de maatregelen BW 10 respectievelijk de maatregelen BW 4 en BW 11 geen sprake is van begunstiging (zie de overwegingen 154 en 155).
- (170) De Commissie is evenwel ook met betrekking tot voornoemde maatregelen van mening dat deze uiteindelijk ten goede komen aan de melksector en daarom een begunstiging van melkproducenten en zuivelbedrijven inhouden, die als ondernemingen moeten worden aangemerkt.
- (171) In het geval van maatregel BY 3 gaat de Commissie ervan uit dat deze weliswaar op het brede publiek was gericht, maar uiteindelijk een begunstiging van de melksector inhoudt, aangezien redelijkerwijs moest worden aangenomen dat de maatregel een positieve impact op de melkconsumptie zou hebben.
- (172) Met betrekking tot maatregel BY 10 verklaart de Milchwirtschaftliche Verein Allgäu-Schwaben in zijn opmerkingen van 4 februari 2014 dat MUVA-newsletters als bijlage bij de „Deutsche Molkereizeitung” zijn gevoegd en dat daarnaast artikelen over de verspreiding van informatie over kwaliteitsborging zijn verspreid (zie overweging 148). De Commissie is derhalve van oordeel dat ook in het geval van maatregel BY 10 de melksector als geheel (melkproducenten en zuivelbedrijven) als begunstigde moeten worden beschouwd.

⁽⁵⁵⁾ In het geval van Nedersaksen is dit bijvoorbeeld de Verordnung über die Erhebung einer Umlage auf dem Gebiet der Milchwirtschaft van 26 november 2004 (Nds. GVBl. nr. 36/2004, blz. 519), zoals gewijzigd bij artikel 6 van de Verordnung vom 22 december 2005 (Nds. GVBl. nr. 31/2005, blz. 475).

⁽⁵⁶⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 30 mei 2013, *Doux Élevage SNC en Coopérative agricole UKL-ARREE/Ministère de l'Agriculture*, C-677/11, ECLI:EU:C:2013:348, punten 32, 35 en 38.

- (173) Wat de maatregelen BW 4, HE 3, NI 7, NW 4 en NW 5, RP 1 en SL 2 betreft, is de Commissie van mening dat ook de verspreiding van wetenschappelijke inzichten over de eigenschappen van melk en melkproducten, de organisatie van campagnes, informatiebijeenkomsten en acties op het gebied van algemene consumentenvoorlichting, evenementen voor kennisuitwisseling tussen producenten of algemene voorlichtingsmaatregelen inzake melk als technische ondersteuning moeten worden beschouwd die ten goede kwamen aan de melksector als geheel.
- (174) Wat de maatregelen BW 10 en BW 11 betreft, is de Commissie voorts van opvatting dat deze ten goede kwamen aan melkproducerende landbouwbedrijven die aan het kwaliteitsborgingsstelsel „QM Milch” deelnamen.
- (175) Bovendien waren de bedoelde maatregelen selectief, omdat zij uitsluitend ten goede kwamen aan één economische sector (de melksector).

6.1.3. Verstoring van de mededinging en effect op de handel

- (176) Volgens de jurisprudentie van het Hof van Justitie komt een verbetering van de concurrentiepositie van een onderneming dankzij staatssteun in het algemeen neer op verstoring van de concurrentie ten opzichte van andere, concurrerende ondernemingen die de betrokken steun niet ontvangen⁽⁵⁷⁾. Steun aan een onderneming die actief is op een markt waar handel binnen de Unie plaatsvindt, kan het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloeden⁽⁵⁸⁾. In de periode 2001-2012 was de handel in landbouwproducten in de Unie aanzienlijk. Zo vertegenwoordigde de import en export van producten van post 0401 van de gecombineerde nomenclatuur (melk en room, niet ingedikt, zonder toegevoegde suiker of andere zoetstoffen)⁽⁵⁹⁾ in 2011 een waarde van respectievelijk 1 200 miljoen EUR en 957 miljoen EUR⁽⁶⁰⁾.
- (177) Door de in dit besluit onderzochte maatregelen worden melkproducenten en zuivelbedrijven begunstigd, zodat hun concurrentiepositie wordt versterkt. Zoals hierboven in overweging 176 toegelicht, worden producten van zuivelbedrijven en melkproducenten verhandeld in de Unie. Daarom is de Commissie van mening dat de onderhavige maatregelen de concurrentie verstoren of dreigen te verstoren en de handel tussen de lidstaten ongunstig beïnvloeden.
- (178) In het licht van het bovenstaande is in het onderhavige geval aan de voorwaarden van artikel 107, lid 1, VWEU voldaan. Bijgevolg kan worden geconcludeerd dat de onderhavige maatregelen staatssteun vormen in de zin van dat artikel.

6.2. Rechtmatigheid van de steun

- (179) Krachtens artikel 108, lid 1, VWEU moet de Commissie tezamen met de lidstaten de in de lidstaten bestaande steunregelingen aan een voortdurend onderzoek onderwerpen. Met het oog daarop kan de Commissie bij de lidstaten alle voor het onderzoek van de bestaande steunregelingen vereiste informatie opvragen, alsmede aanbevelingen doen voor passende maatregelen.
- (180) Overeenkomstig artikel 1, onder b), i), van Verordening (EU) 2015/1589 omvat het begrip „bestaande steun” alle steun die vóór de inwerkingtreding van het VWEU in de respectieve lidstaat is ingevoerd en die na de inwerkingtreding nog steeds van toepassing is.
- (181) Overeenkomstig artikel 1, onder c), van Verordening (EU) 2015/1589 dient bestaande steun die wordt gewijzigd, echter als „nieuwe steun” te worden beschouwd. Krachtens artikel 4 van Verordening (EG) nr. 794/2004 van de Commissie⁽⁶¹⁾ wordt onder een wijziging in bestaande steun „iedere wijziging verstaan, met uitzondering van aanpassingen van louter formele of administratieve aard die de beoordeling van de verenigbaarheid van de steunmaatregel met de gemeenschappelijke markt niet kunnen beïnvloeden”.
- (182) Volgens de jurisprudentie⁽⁶²⁾ wordt de oorspronkelijke regeling pas in een nieuwe steunregeling omgezet wanneer de wijziging de kern van die regeling raakt; van een dergelijke substantiële wijziging kan echter geen sprake zijn wanneer het nieuwe element duidelijk los van de oorspronkelijke regeling kan worden beschouwd.
- (183) Krachtens artikel 108, lid 3, VWEU moet alle nieuwe steun bij de Commissie worden aangemeld en mag deze niet ten uitvoer worden gebracht alvorens door de Commissie te zijn goedgekeurd („standstill-verplichting”).

⁽⁵⁷⁾ Arrest van het Hof van Justitie van 17 september 1980, Philip Morris Holland BV/Commissie, 730/79, ECLI:EU:C:1980:209, punten 11 en 12.

⁽⁵⁸⁾ Zie in het bijzonder het arrest van het Hof van Justitie van 13 juli 1988, Freskot, C-355/00, ECLI:EU:C:1988:391, punt 19.

⁽⁵⁹⁾ Uitvoeringsverordening (EU) nr. 927/2012 van de Commissie van 9 oktober 2012 tot wijziging van bijlage I bij Verordening (EEG) nr. 2658/87 van de Raad met betrekking tot de tarief- en statistiek nomenclatuur en het gemeenschappelijk douanetarief (PB L 304 van 31.10.2012, blz. 1).

⁽⁶⁰⁾ Bron: Eurostat.

⁽⁶¹⁾ Verordening (EG) nr. 794/2004 van de Commissie van 21 april 2004 tot uitvoering van Verordening (EU) 2015/1589 van de Raad tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (PB L 140 van 30.4.2004, blz. 1).

⁽⁶²⁾ Arrest van het Gerecht van 30 april 2002, Gibraltar/Commissie, T-195/01 en T-207/01, ECLI:EU:T:2002:111, punt 111.

- (184) Overeenkomstig artikel 1, onder f), van Verordening (EU) 2015/1589 is nieuwe steun die in strijd met artikel 108, lid 3, VWEU tot uitvoering wordt gebracht, onrechtmatig.
- (185) Op basis van de wet melk en vetten en in het kader van de hun verleende bevoegdheden hebben de deelstaten toepassingsvoorschriften vastgesteld die de rechtsgrondslagen voor de in dit besluit onderzochte maatregelen vormen. Hoewel de wet melk en vetten, die het rechtskader voor de onderhavige steunmaatregelen vormt, reeds in 1952 in werking is getreden ⁽⁶³⁾, zijn de verschillende regelingen pas na 1958 ingevoerd bij overeenkomstige uitvoeringsbepalingen van de respectieve lidstaten ⁽⁶⁴⁾.
- (186) De maatregelen die het voorwerp zijn van dit besluit, vormen bijgevolg nieuwe steun in de zin van artikel 1, onder c), van Verordening (EU) 2015/1589.
- (187) Duitsland heeft de bedoelde steunregelingen echter niet aangemeld overeenkomstig artikel 108, lid 3, VWEU. Daarom zijn deze steunregelingen onrechtmatig.

6.3. Verenigbaarheid van de steun met de interne markt

- (188) In artikel 107, lid 3, onder c), VWEU is bepaald dat steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid of van bepaalde regionale economieën te vergemakkelijken, als verenigbaar met de interne markt kunnen worden beschouwd mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor niet zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad.
- (189) Overeenkomstig de mededeling van de Commissie betreffende de vaststelling van regels voor de beoordeling van onrechtmatig verleende staatssteun ⁽⁶⁵⁾ dient onrechtmatig verleende staatssteun te worden getoetst aan de regels die golden op de datum waarop de steun werd verleend.
- (190) Sinds 1 januari 2000 gelden specifieke richtsnoeren voor de landbouwsector. Steun die in de periode van 28 november 2001 tot 31 december 2006 is verleend (hierna „periode 2001-2006” genoemd), wordt getoetst aan de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (191) Steun die sinds 1 januari 2007 is verleend (hierna „periode vanaf 2007” genoemd), wordt getoetst aan de landbouwrichtsnoeren 2007-2013.
- (192) De periode vanaf 28 november 2001 wordt hierna als „onderzoektijdvak” aangeduid.
- (193) Op grond van de schorsende werking van de formele onderzoeksprocedure ingevolge artikel 108, lid 3, VWEU onderzoekt de Commissie de onderhavige maatregelen tot 17 juli 2013, de dag waarop de Commissie Duitsland in kennis heeft gesteld van haar besluit om de procedure van artikel 108, lid 2, VWEU in te leiden (zie overweging 3).

6.3.1. Technische ondersteuning in de landbouwsector in de periode 2001-2006

- (194) De tussen 2001 en 2006 ten uitvoer gelegde maatregelen die op het verlenen van technische ondersteuning in de landbouwsector waren gericht, moeten voldoen aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.

⁽⁶³⁾ Zie overweging 17.

⁽⁶⁴⁾ Beieren: Verordnung über eine Umlage für Milch van 30 juni 1983 (GVBL, blz. 547); Baden-Württemberg: Verordnung über die Erhebung von milchwirtschaftlichen Umlagen van 18 mei 2004 (GBL, blz. 350, 355). Noordrijn-Westfalen: Verordnung über Umlagen zur Förderung der Milchwirtschaft van 30 november 1965 (GV. NW. 1965, blz. 349); Rijnland-Palts: Landesverordnung zur Durchführung des Milch- und Fettgesetzes van 16 augustus 1960 (GVBL, blz. 218, BS 7842-2); Brandenburg: Verordnung zur Übertragung der Ermächtigungen zum Erlass von Rechtsverordnungen nach dem Milch- und Fettgesetz (ÜErmVO) van 5 december 1992 (GVBl.II/92, [Nr. 72], blz. 764); Hessen: Verordnung über die Erhebung einer Umlage zur Förderung der Milchwirtschaft van 1 december 1981 (GVBl. I 1981 blz. 427); Saarland: Verordnung über die Erhebung einer Umlage auf dem Gebiet der Milchwirtschaft van 9 december 1982 (Amtsblatt 1982, blz. 1007); Thüringen: Thüringer Verordnung über die Erhebung einer Umlage zur Förderung der Milchwirtschaft van 29 december 1999, in de versie van 27 november 2001 (GVBl. 2000, 20). In Nedersaksen werd de melkheffing ingevoerd bij de Anordnung über die Erhebung einer Umlage auf dem Gebiet der Milch- und Fettwirtschaft van 6 juli 1951, in de versie van 25 maart 1952 (Nds. GVBl. Sb. I, blz. 689). De heffing was gedurende de voor de steunmaatregelen relevante periode echter gebaseerd op de Verordnung über die Erhebung einer Umlage auf dem Gebiet der Milchwirtschaft van 22 mei 1973 (Nds. GVBl., blz. 179), terwijl de besteding van de ontvangsten uit de heffing werd geregeld bij de Landes-Richtlinie über die Gewährung von Zuwendungen zur Förderung der Milchwirtschaft in Niedersachsen nach § 22, Abs. 2, Milch- und Fettgesetz van 8 november 1985 (Nds. MBl. 43/1985).

⁽⁶⁵⁾ PB C 119 van 22.5.2002, blz. 22.

- (195) Volgens punt 14.1 mag steun worden verleend voor kostenposten zoals onderwijs- en opleidingsprogramma's, bedrijfsbeheersdiensten, beloningen voor adviseurs, de organisatie van wedstrijden, tentoonstellingen en vakbeurzen, waaronder de kosten voor deelneming hieraan, en andere activiteiten om nieuwe technieken te verspreiden ⁽⁶⁶⁾. Overeenkomstig punt 14.1 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 mag dergelijke steun worden verleend tot 100 % van de kosten.
- (196) Overeenkomstig punt 14.2 dient de steun beschikbaar te zijn voor alle natuurlijke en rechtspersonen in het betrokken gebied, en wel op basis van objectieve criteria.
- (197) Overeenkomstig punt 14.3 mag de steun in totaal niet meer dan 100 000 EUR per begunstigde en per periode van drie jaar bedragen, of, ingeval de steun wordt verleend aan kleine en middelgrote ondernemingen, 50 % van de in aanmerking komende kosten, indien dat meer is. Voor de berekening van het steunbedrag wordt de begunstigde geacht de ontvanger van de diensten te zijn.
- (198) De Commissie is van mening dat de bepalingen van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 zowel wat betreft de steun voor activiteiten op het gebied van de [primaire] productie, als wat betreft de steun voor de verwerking en afzet van landbouwproducten, gelden voor de hieronder genoemde maatregelen. Dit volgt uit de bewoordingen van punt 2.1 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 en uit het feit dat punt 14 van die richtsnoeren niet in een beperking van die bepaling voorziet.
- (199) De Commissie gaat ervan uit dat dergelijke maatregelen bijdragen tot de levensvatbaarheid van de sector op de lange termijn, terwijl er slechts zeer beperkte gevolgen voor de mededinging zijn (punt 14.1, tweede zin, van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006).
- (200) In haar inleidingsbesluit heeft de Commissie ten aanzien van bepaalde maatregelen twijfels geuit over de verenigbaarheid ervan met de interne markt in de betrokken periode ⁽⁶⁷⁾.

BY 3

- (201) De VMB (Verband der Milcherzeuger e.V.) ontving middelen voor het verzamelen van feitelijke informatie en vakinhoudelijke informatie over de melkproductie in algemene zin, alsmede voor het publiceren en verspreiden van algemene informatie over onderwerpen die voor de melksector van belang zijn. Op deze steun zijn de bepalingen inzake het verlenen van technische ondersteuning van toepassing.
- (202) De gesubsidieerde uitgaven (voor het verspreiden van wetenschappelijke inzichten en het samenstellen van voorlichtingsmateriaal over kwaliteitsstelsels — zie overweging 32 van dit besluit) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1.
- (203) De maatregel stond open voor alle in aanmerking komende natuurlijke en rechtspersonen in het betrokken gebied, en de verleende steun bedroeg minder dan 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar (zie overweging 35 juncto overweging 37 van dit besluit). Bijgevolg is aan de vereisten van de punten 14.2 en 14.3 voldaan.
- (204) De voorwaarden van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 zijn dus in acht genomen.

BY 10

- (205) In het geval van de steun verleend voor het verstrekken van knowhow en kennis over melkgerelateerde onderwerpen zijn de bepalingen inzake het verlenen van technische ondersteuning van toepassing.
- (206) De gesubsidieerde uitgaven (voor het verspreiden van informatie in de vorm van adviezen, lezingen en publicaties — zie overweging 148) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (207) Het gaat om een algemene voorlichtingsmaatregel ten gunste van de melksector die open stond voor alle in aanmerking komende natuurlijke en rechtspersonen in het betrokken gebied. Uit de door de Duitse autoriteiten meegedeelde totale jaarlijkse kosten voor de maatregelen BY 3 en BY 10 (zie overweging 41) blijkt dat de verleende steun de bovengrens van 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar in elk geval niet heeft overschreden. De voorwaarden van de punten 14.2 en 14.3 zijn dus in acht genomen.
- (208) Bijgevolg is aan de voorwaarden van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

⁽⁶⁶⁾ De Duitstalige versie van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 bevat vervolgens een uitputtende opsomming van de subsidiabele kosten. In de oorspronkelijke Engelstalige versie van de landbouwrichtsnoeren worden dezelfde subsidiabele kosten echter bij wijze van voorbeeld genoemd en niet als uitputtende lijst weergegeven. Dit geldt ook voor de Franstalige versie.

⁽⁶⁷⁾ Inleidingsbesluit, punten 235 en 236. In dit verband baseerde de Commissie zich in punt 236 van haar inleidingsbesluit op de Duitstalige versie van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 en stelde zij zich op het standpunt dat overeenkomstig punt 14.1 alleen steun voor de verspreiding van nieuwe technieken kan worden verleend (zie voetnoot 72).

BW 4

- (209) De maatregelen waren gericht op de algemene verspreiding onder het brede publiek van de nieuwste wetenschappelijke kennis omtrent de eigenschappen van melk en melkproducten. Ze moeten worden beschouwd als technische ondersteuning die ten goede kwam aan de melksector als geheel. De gesubsidieerde uitgaven (zie overweging 42) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1.
- (210) De maatregelen waren niet beperkt tot een bepaalde groep, maar waren toegankelijk voor alle natuurlijke en rechtspersonen in het betrokken gebied, en wel op basis van objectieve criteria (overweging 46). Bijgevolg is voldaan aan de voorwaarden van punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006. De subsidie lag beneden de in punt 14.3 vastgestelde bovengrens van 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar (overweging 46). De in punt 14.3 genoemde voorwaarden zijn in acht genomen.
- (211) Bijgevolg is aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

BB 1

- (212) Brandenburg heeft in de periode 2001-2006 in het kader van de maatregel „Verbetering van de hygiëne” bijgedragen in de kosten van adviesdiensten. Het accent lag daarbij op diergezondheid, verbetering van de melkhygiëne en rauwemelkwaliteit, alsmede het analyseren van afgifteremmende factoren.
- (213) De bedoelde maatregel valt dus binnen het toepassingsgebied van punt 14 („Technische ondersteuning in de landbouwsector”) van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006. De gesubsidieerde uitgaven (adviesdiensten) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1.
- (214) In hun mededeling van 27 februari 2015 hebben de Duitse autoriteiten bevestigd dat alle melkproducenten in de deelstaat in beginsel de mogelijkheid hadden van de bedoelde consultatie (keten- en schakeladvisering) gebruik te maken (zie overweging 49). In die mededeling heeft Duitsland bovendien uiteengezet dat een overschrijding van de bovengrens van 100 000 EUR per bedrijf per periode van drie jaar in het kader van maatregel BB 1 uitgesloten was (zie overweging 49). Daarmee voldoet de maatregel aan de in de punten 14.2 en 14.3 genoemde voorwaarden.
- (215) Bijgevolg is aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

BB 3

- (216) De LVMB (Landesvereinigung der Milchwirtschaft Brandenburg-Berlin e. V.) en de LBV (Landesbauernverband Brandenburg e.V.) hebben maatregelen ten uitvoer gelegd met betrekking tot voorlichting over economische vraagstukken en de verspreiding van nieuwe kennis en inzichten op het gebied van het melkbedrijf. Daarnaast werden vakwedstrijden georganiseerd. Deze maatregelen vormen technische ondersteuning.
- (217) De gesubsidieerde uitgaven (voorlichting en organisatie van vakwedstrijden — zie overweging 50) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (218) De steunmaatregelen waren niet tot bepaalde groepen beperkt. Bijgevolg is aan de vereisten van punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.
- (219) In 2006 werd via de LVMB een uit de melkheffing afkomstig bedrag van 463 EUR besteed om verdienstelijke ondernemingen in Brandenburg te onderscheiden (zie overweging 53). Voorts werd aan de LBV in 2006 uit de deelstaatbegroting een bedrag van 20 000 EUR toegewezen voor adviesdiensten ten behoeve van melkproducenten (zie overweging 54). Volgens Duitsland zijn er in de jaren daarvoor vergelijkbare regelingen getroffen. De Commissie sluit daarom uit dat de bovengrens van 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar in het kader van voornoemde maatregelen in de periode 2001-2006 is overschreden. Het bepaalde in punt 14.3 van de landbouwrichtsnoeren is dus in acht genomen.
- (220) Bijgevolg voldoet maatregel BB 3 aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.

HE 2

- (221) Hessen heeft financiële steun verleend aan de LVMH (Landesvereinigung für Milch und Milcherzeugnisse Hessen e.V.) voor de maatregel „Bijscholing voor melkproducenten door het innovatieteam”. In het kader van deze maatregel heeft de LVMH informatie verstrekt in de vorm van vakartikelen en scholingen voor ondernemers en werknemers in de landbouw georganiseerd. De activiteiten moeten als technische ondersteuning worden gekwalificeerd.

- (222) De gesubsidieerde uitgaven (zie overweging 57) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1, eerste streepje, van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (223) De steunmaatregelen waren niet tot bepaalde groepen beperkt (zie overweging 57). De LVMH heeft dit bevestigd in zijn opmerkingen van 4 februari 2014, waarin wordt verklaard dat alle landbouwers en hun werknemers op gelijke voorwaarden toegang werd geboden tot de scholingen (zie overweging 149). Het bepaalde in punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren is dus in acht genomen.
- (224) De verleende steun bedroeg minder dan 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar (overweging 57). Het bepaalde in punt 14.3 van de landbouwrichtsnoeren is dus eveneens in acht genomen.
- (225) Bijgevolg voldoet maatregel HE 2 aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.

HE 3

- (226) Het voedingsdeskundigenteam van de LVMH heeft wetenschappelijke informatie in algemeen toegankelijke vorm verspreid en informatiebijeenkomsten, campagnes en (niet op bepaalde ondernemingen gerichte) pr-acties georganiseerd op het gebied van melkproductie en het be- en verwerken van melk en melkproducten.
- (227) De LVMH gaf in zijn opmerkingen van 4 februari 2014 aan dat consumenteninformatie en consumentenvoorlichting bij deze maatregel centraal stonden en dat de consumentenvoorlichting op neutrale wijze en onafhankelijk van specifieke zuivelbedrijven plaatsvond. De Commissie is desondanks van oordeel dat maatregelen ter verspreiding van wetenschappelijke kennis en de organisatie van campagnes als technische ondersteuning moeten worden beschouwd die ten goede kwam aan de melksector als geheel (zie dienaangaande ook overweging 173).
- (228) De gesubsidieerde uitgaven (zie overweging 59) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1.
- (229) De steunmaatregel was niet tot een bepaalde groep beperkt (zie overweging 61). De in punt 14.2 genoemde voorwaarden zijn in acht genomen.
- (230) De steunbedragen lagen onder de in punt 14.3 vastgestelde bovengrens (overweging 61).
- (231) In het geval van maatregel HE 3 is bijgevolg aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

HE 9

- (232) Hessen heeft de LVMH financiële steun verleend voor de maatregel „Bijscholing voor jonge melkveehouders” (zie overweging 62). De bijscholing van jonge melkveehouders moet als technische ondersteuning worden gekwalificeerd.
- (233) De gesubsidieerde uitgaven (zie overweging 62) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1, eerste streepje, van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (234) De scholingen waren toegankelijk voor alle producenten (overweging 64). De LVMH heeft dit bevestigd in zijn opmerkingen van 4 februari 2014, waarin wordt verklaard dat alle landbouwers en hun werknemers op gelijke voorwaarden toegang werd geboden tot de scholingen (zie overweging 149). Bij de maatregel zijn de voorwaarden van punt 14.2 dus eveneens in acht genomen.
- (235) De totale uitgaven in het kader van maatregel HE 9 beliepen in de periode 2001-2006 ongeveer 35 000 EUR (zie overweging 64). Daarom was een overschrijding van de bovengrens van 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar (als bedoeld in punt 14.3) uitgesloten.
- (236) In het geval van maatregel HE 9 is bijgevolg aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

NI 5

- (237) Nedersaksen heeft de LVMN (Landesvereinigung der Milchwirtschaft Niedersachsen e.V.) financiële steun verleend voor de deelname aan vakbeurzen en tentoonstellingen, alsmede voor het gemakkelijk toegankelijk maken van wetenschappelijke kennis (zie overweging 65). De deelname aan vakbeurzen en tentoonstellingen en het gemakkelijk toegankelijk maken van wetenschappelijke kennis moeten als technische ondersteuning worden beschouwd.
- (238) De uitgaven voor huur en inrichting van de tentoonstellingsruimten en voor de publicatie van feitelijke informatie vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1, eerste streepje.

- (239) Volgens de door de Duitse autoriteiten verstrekte informatie bestond de maatregel hoofdzakelijk in de subsidiëring van de vakbeursstand van de LVMN (zie overweging 66) en kwam die maatregel ten goede aan alle melkproducerende bedrijven in Nedersaksen (in de periode 2001-2006 gemiddeld circa 17 500 in aantal) (zie overweging 67). De maatregel stond derhalve open voor alle melkproducerende bedrijven en de voorwaarden van punt 14.2 zijn daarbij in acht genomen.
- (240) Duitsland heeft in zijn opmerkingen niet bevestigd dat de maatregel beperkt was tot een maximaal steunbedrag van 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar. De Commissie gaat er echter van uit dat dit maximale bedrag niet kan worden overschreden in het geval van de aan alle melkproducerende bedrijven in Nedersaksen verleende steun voor een vakbeursstand. De voorwaarden van punt 14.3 zijn dus eveneens in acht genomen.
- (241) Maatregel NI 5 voldoet dus aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.

NI 6 (2002-2003)

- (242) Daarnaast heeft Nedersaksen financiële steun verleend voor de deelname van verwerkende bedrijven aan vakbeurzen. De voor de deelname aan vakbeurzen verleende steun moet als technische ondersteuning worden beschouwd.
- (243) De Duitse autoriteiten hebben in dit verband de verzekering gegeven dat er in het jaar 2001 (dat binnen de in het kader van de hoofdonderzoeksprocedure aan de orde zijnde periode valt) geen juridisch bindende verplichtingen jegens begunstigten zijn aangegaan⁽⁶⁸⁾. Voorts hebben zij aangegeven dat de onderhavige maatregel vanaf 26 november 2003 op de goedgekeurde steunmaatregel N 200/2003 berustte (zie overweging 68). De beoordeling van de onderhavige maatregel betreft derhalve alleen de periode 1 januari 2002 tot 26 november 2003.
- (244) De gesubsidieerde uitgaven (zie overweging 68) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1, vierde streepje, van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (245) De Duitse autoriteiten hebben verzekerd dat maatregel NI 6 beschikbaar was voor alle ondernemingen in de sector verwerking en afzet van melkproducten en dat de steun volgens objectieve criteria is verleend. Bovendien was de maatregel niet gebonden aan het lidmaatschap van een producenten- of andere landbouworganisatie (zie overweging 70). Bijgevolg is aan de vereisten van punt 14.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.
- (246) In het kader van de onderhavige maatregel bedroeg de steunintensiteit in de betrokken periode maximaal 48 % (zie overweging 71). Slechts één onderneming (Nordmilch eG) ontving volgens de Duitse autoriteiten een totaal bedrag aan steun dat de 100 000 EUR te boven ging. Volgens die autoriteiten voldeed Nordmilch eG niet aan de definitie van een kmo. De voorwaarden van punt 14.3 zijn dus behalve wat betreft de aan Nordmilch eG verleende steun, in acht genomen.
- (247) Nordmilch eG vormde met rond 2 500 werknemers en een omzet van circa 1,9 miljard EUR een van de grootste melkbedrijven in Duitsland⁽⁶⁹⁾. Op grond van deze cijfers viel deze onderneming niet onder de in punt 14.3 bedoelde definitie van de Commissie van kleine en middelgrote ondernemingen⁽⁷⁰⁾. Overeenkomstig punt 14.3 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 had die onderneming een totaal bedrag aan steun van ten hoogste 100 000 EUR binnen een periode van drie jaar mogen ontvangen. De voorwaarden van punt 14.3 zijn dus wat betreft de aan Nordmilch eG verleende steun, niet in acht genomen⁽⁷¹⁾.
- (248) Maatregel NI 6 voldoet dus in beginsel aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren.
- (249) Maatregel NI 6 voldoet dus in het geval van Nordmilch eG voor wat betreft de in de periode 2002-2003 verleende steun, niet aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren.

NI 7

- (250) Nedersaksen heeft financiële steun verleend voor door de LVMN uitgevoerde algemene consumentenvoorlichtingsmaatregelen die melk als voedingsmiddel tot onderwerp hadden. Algemene voorlichtingsmaatregelen inzake melk vormen steun die ten goede komt aan de melksector als geheel (zie overweging 173). De bepalingen betreffende het verlenen van technische ondersteuning als bedoeld in punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006, zijn hierop van toepassing.

⁽⁶⁸⁾ Zie voetnoot 24 van dit besluit.

⁽⁶⁹⁾ Cijfers van 2009. Bron: <http://www.nordmilch.de/unternehmen/geschichte/>. In april 2011 zijn Nordmilch GmbH en Humana Milchindustrie GmbH gefuseerd tot DMK Deutsches Milchkontor GmbH.

⁽⁷⁰⁾ PB L 107 van 30.4.1996, blz. 4.

⁽⁷¹⁾ In zijn mededeling van 27 februari 2015 heeft Duitsland aangegeven reeds te hebben onderzocht of deze steun kan worden teruggevorderd (zie overweging 68).

- (251) De gesubsidieerde uitgaven (zie overweging 72) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1.
- (252) De maatregel was niet beperkt tot een bepaalde groep, maar diende ter ondersteuning van de gehele melksector in het algemeen (overweging 75). Bij die maatregel zijn de voorwaarden van punt 14.2 dus in acht genomen.
- (253) Volgens de Duitse autoriteiten werd in het kader van maatregel NI 7 over de gehele periode gemiddeld 395 EUR per begunstigde toegekend (zie overweging 76). Het steunbedrag lag dus ver beneden de in punt 14.3 vastgestelde bovengrens.
- (254) In het geval van maatregel NI 7 is bijgevolg aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

NW 4 en NW 5

- (255) Noordrijn-Westfalen heeft aan de LVMNRW (Landesvereinigung der Milchwirtschaft Nordrhein-Westfalen e.V.) en de Landwirtschaftsverbände Rheinland und Westfalen-Lippe financiële steun verleend voor informatiebijeenkomsten, acties ten behoeve van algemene consumentenvoorlichting en voorlichting over het gebruik en de algemene eigenschappen van melk en melkproducten (submaatregel NW 4). Noordrijn-Westfalen heeft bovendien financiële steun verleend voor evenementen voor kennisuitwisseling tussen melkproducenten over diverse aspecten van het melkbedrijf (submaatregel NW 5).
- (256) Informatiebijeenkomsten en acties ten behoeve van algemene consumentenvoorlichting (NW 4) en evenementen voor kennisuitwisseling tussen melkproducenten (NW 5) vormen steunmaatregelen die een begunstiging van de melksector als geheel inhouden (zie overweging 173). Bovendien moeten ze als selectieve maatregelen worden beschouwd, omdat zij slechts één economische sector (de melksector) ten goede komen (zie overweging 175). De onderhavige maatregelen moeten worden beschouwd als technische ondersteuning.
- (257) De gesubsidieerde uitgaven voor het organiseren en realiseren van evenementen en voor adviesdiensten, voorlichting en bijscholing op het gebied van het melkbedrijf (zie overweging 79) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1.
- (258) De maatregelen waren gericht op alle melkveebedrijven (zie overweging 81), zodat de voorwaarde van punt 14.2 in acht is genomen.
- (259) Op basis van de totale uitgaven voor beide maatregelen in het onderzoekstijdvak en het gemiddelde aantal melkveebedrijven in Noordrijn-Westfalen kan worden geconcludeerd dat het steunbedrag per begunstigde ver beneden de bovengrens van punt 14.3 lag (zie overweging 81).
- (260) In het geval van de maatregelen NW 4 en NW 5 is bijgevolg aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

NW 6

- (261) Noordrijn-Westfalen heeft aan de melksectorvereniging LVMNRW financiële steun verleend voor het verzamelen, analyseren en publiceren (als mededelingen en marktberichten) van gegevens over de melkmarkt.
- (262) De publicatie van feitelijke en wetenschappelijke informatie in de vorm van mededelingen en marktrapporten moet als technische ondersteuning worden beschouwd, zodat punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 van toepassing is.
- (263) De gesubsidieerde uitgaven (zie overweging 82) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1.
- (264) De publicaties waren voor iedereen kosteloos beschikbaar, zodat ook het bepaalde in punt 14.2 in acht is genomen.
- (265) Op basis van de totale uitgaven voor maatregel NW 6 in het onderzoekstijdvak en het gemiddelde aantal melkveebedrijven in Noordrijn-Westfalen kan worden geconcludeerd dat het steunbedrag per begunstigde ver beneden de bovengrens van punt 14.3 lag (zie overweging 85).
- (266) In het geval van maatregel NW 6 is bijgevolg aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

RP 1 en SL 2

- (267) Rijnland-Palts en Saarland hebben aan de MILAG (Milchwirtschaftliche Arbeitsgemeinschaft Rheinland-Pfalz e.V.) respectievelijk de LVMS (Landesvereinigung der Milchwirtschaft des Saarlandes e.V.) financiële steun verleend voor consumentenvoorlichting, met inbegrip van de verspreiding van wetenschappelijke kennis en algemene feitelijke informatie over producten en de gunstige voedingseigenschappen en gebruiksmogelijkheden ervan.
- (268) Algemene voorlichtingsmaatregelen inzake melk vormen steun die ten goede komt aan de melksector als geheel (zie overweging 173). De bepalingen betreffende het verlenen van technische ondersteuning als bedoeld in punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006, zijn hierop van toepassing.
- (269) De in het kader van deze submaatregelen gesubsidieerde uitgaven (zie overweging 86) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1.
- (270) Volgens de door de Duitse autoriteiten verstrekte informatie was de maatregel niet beperkt tot een bepaalde groep, maar diende deze ter ondersteuning van de gehele melksector in het algemeen (zie overweging 90). Dit heeft ook de MILAG bevestigd in zijn opmerkingen van 10 februari 2014 (zie overweging 153). Bijgevolg is aan de vereisten van punt 14.2 voldaan.
- (271) Duitsland heeft tevens aangevoerd dat het totale bedrag van de verleende steun over een periode van drie jaar ver beneden de bovengrens van 100 000 EUR per begunstigde lag (zie overweging 91), zodat de voorwaarden van punt 14.3 in acht zijn genomen.
- (272) Bijgevolg is aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

RP 5 en SL 5

- (273) Rijnland-Palts en Saarland hebben de LKVRP (Landeskontrollverband Rheinland-Pfalz e.V.) respectievelijk de LVMS financiële steun verleend voor gespecialiseerde consultantendiensten en voor bijscholingsprogramma's voor melkproducenten ter verbetering van de hygiëne bij het melken en van de kwaliteit van de geleverde melk. Doorlopende adviesdiensten waren uitgesloten van steun (zie overweging 92). Adviesdiensten en bijscholingen voor melkproducenten vallen onder technische ondersteuning als bedoeld in punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (274) De gesubsidieerde uitgaven (zie de overwegingen 92 en 94) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1.
- (275) Volgens de Duitse autoriteiten konden alle melkproducenten in Rijnland-Palts respectievelijk in Saarland gebruikmaken van het advies- en bijscholingsaanbod en was hiervoor geen lidmaatschap van de LKVRP respectievelijk de LVMS vereist (zie overweging 94) ⁽⁷²⁾. Bijgevolg is eveneens aan de vereisten van punt 14.2 voldaan.
- (276) Het gemiddelde steunbedrag per jaar beliep in Rijnland-Palts rond de 197 EUR ⁽⁷³⁾ en in Saarland ongeveer 130 EUR (zie overweging 98). Daarom was een overschrijding van de in punt 14.3 vastgestelde bovengrens uitgesloten.
- (277) In het geval van de onderhavige maatregelen is bijgevolg aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

TH 3 en TH 4

- (278) Thüringen heeft aan de LVTM (Landesvereinigung Thüringer Milch e.V.) financiële steun verleend voor de deelname aan vak- en publieksbeurzen en voor de organisatie van vakbijeenkomsten ter verspreiding van wetenschappelijke kennis (submaatregel TH 3, zie overweging 100). Daarnaast werd steun verleend voor de publicatie van feitelijke informatie over producenten uit de regio (submaatregel TH 4 — zie overweging 101). De deelname aan tentoonstellingen, de organisatie van vakbijeenkomsten en de publicatie van feitelijke informatie moeten worden beschouwd als technische ondersteuning als bedoeld in punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (279) De gesubsidieerde uitgaven (zie de overwegingen 100 en 101) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1.

⁽⁷²⁾ Met betrekking tot maatregel RP 5 is dit ook door de MILAG bevestigd in zijn opmerkingen van 10 februari 2014 (zie overweging 153).

⁽⁷³⁾ Zie voetnoot 79.

- (280) Volgens de door Duitsland verstrekte informatie waren deze twee submaatregelen niet beperkt tot een bepaalde groep, maar dienden deze ter ondersteuning van de gehele melksector in het algemeen (zie de overwegingen 105 en 108). De bepalingen van punt 14.2 zijn dus eveneens in acht genomen.
- (281) De Duitse autoriteiten hebben bovendien bevestigd dat de steunbedragen beneden de in punt 14.3 genoemde bovengrens lagen (zie de overwegingen 105 en 109).
- (282) In het geval van de onderhavige maatregelen is bijgevolg aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

TH 9 en TH 10

- (283) Thüringen heeft de vereniging VLT (Verein Landvolksbildung Thüringen) financiële steun verleend voor de bijscholing van werknemers in melkbedrijven (submaatregel TH 9). Daarnaast heeft Thüringen aan de TLJV (Thüringer Landjugendverband e.V.) en de TMG (Thüringer Melkergemeinschaft e.V.) financiële steun verleend voor de bevordering van vakwedstrijden (submaatregel TH 10) (zie overweging 110).
- (284) Duitsland heeft aanvankelijk aangevoerd dat deze twee submaatregelen geen staatssteun behelsden aangezien de betalingen aan de VLT (TH 9) en de TLJV en de TMG (TH 10) vergoedingen voor de geleverde prestaties vormden waar even hoge uitgaven tegenover stonden, en dat er dus geen sprake was van begunstiging (zie de overwegingen 114 en 117). De Commissie is echter van opvatting dat ook wanneer er geen sprake is van begunstiging van de verenigingen die die prestaties hebben geleverd, bijscholingsmaatregelen voor melkbedrijven en de organisatie van vakwedstrijden ten goede komen aan de melkveebedrijven en als technische ondersteuning als bedoeld in punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006, moeten worden beschouwd.
- (285) De gesubsidieerde uitgaven (zie de overwegingen 111 en 112) vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 14.1.
- (286) Volgens de door Duitsland verstrekte informatie stond de mogelijkheid om aan de bijscholingsmaatregelen en de vakwedstrijden deel te nemen, open voor alle in het betrokken gebied werkzame personen, en wel op basis van objectieve criteria (zie de overwegingen 115 en 118). De voorwaarden van punt 14.2 zijn dus eveneens in acht genomen.
- (287) Duitsland heeft aangegeven dat het in het kader van deze twee submaatregelen verleende steunbedrag in totaal niet meer beliep dan 100 000 EUR over een periode van drie jaar (zie overweging 118). Daarom was een overschrijding van de in punt 14.3 vastgestelde bovengrens in elk geval uitgesloten.
- (288) In het geval van de onderhavige maatregelen is bijgevolg aan de vereisten van punt 14 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.
- (289) De Commissie concludeert dat de steunmaatregelen BY 3, BY 10, BW 4, BB 1, BB 3, HE 2, HE 3, HE 9, NI 5, NI 6, NI 7, NW 4, NW 5, NW 6, RP 1, RP 5, SL 2, SL 5, TH 3, TH 4, TH 9 en TH 10, met uitzondering van de in het kader van maatregel NI 6 aan Nordmilch eG verleende steun (zie overweging 290), aan de vereisten van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldeden en bijgevolg gedurende de periode 2001-2006 verenigbaar waren met de interne markt.
- (290) De Commissie concludeert voorts dat maatregel NI 6 voor wat betreft de aan Nordmilch eG in de periode 2002-2003 verleende steun, niet voldeed aan de desbetreffende voorwaarden van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 en bijgevolg in de periode 2001-2006 niet verenigbaar was met de interne markt.

6.3.2. Technische ondersteuning in de landbouwsector in de periode vanaf 2007

- (291) Voor de periode vanaf 2007 gelden andere bepalingen voor de verenigbaarheid van technische ondersteuning met de interne markt.
- (292) Technische ondersteuning wordt in de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 geregeld in hoofdstuk IV.K.

- (293) Overeenkomstig punt 105 van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 wordt staatssteun voor technische ondersteuning die wordt verleend aan bedrijven die landbouwproducten verwerken en afzetten, door de Commissie als verenigbaar met artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag ⁽⁷⁴⁾ aangemerkt, indien is voldaan aan alle voorwaarden van artikel 5 van Verordening (EG) nr. 70/2001. Overeenkomstig punt 106 van die richtsnoeren is staatssteun voor grote ondernemingen niet toegestaan.
- (294) Artikel 5, onder b), van Verordening (EG) nr. 70/2001 bepaalt dat steun voor de deelneming aan vakbeurzen en tentoonstellingen bruto niet meer mag bedragen dan 50 % van de bijkomende kosten voor het huren, opzetten en gebruiken van een standplaats. Deze vrijstelling geldt slechts voor de eerste keer dat een onderneming aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling deelneemt.
- (295) Verordening (EG) nr. 70/2001 werd met ingang van 29 augustus 2008 vervangen door Verordening (EG) nr. 800/2008 ⁽⁷⁵⁾. Artikel 27 van Verordening (EG) nr. 800/2008 bepaalt dat steun aan kmo's ten behoeve van deelneming aan vakbeurzen verenigbaar is met de gemeenschappelijke markt indien de steunintensiteit niet meer bedraagt dan 50 % van de in aanmerking komende kosten en de in aanmerking komende kosten uitsluitend kosten omvatten die zijn gemaakt voor het huren, opzetten en gebruiken van een standplaats voor de eerste keer dat een onderneming aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling deelneemt.
- (296) Overeenkomstig punt 106 van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 is in het kader van technische ondersteuning geen staatssteun toegestaan die is bestemd voor grote ondernemingen.
- (297) In haar inleidingsbesluit heeft de Commissie ten aanzien van een bepaalde maatregel (RP 2) twijfels geuit over de verenigbaarheid ervan met de interne markt in de betrokken periode ⁽⁷⁶⁾.

Maatregel RP 2

- (298) Rijnland-Palts heeft in het kader van maatregel RP 2 aan verwerkende en handelsondernemingen financiële steun verleend voor de deelname aan evenementen voor kennisuitwisseling tussen ondernemingen en aan wedstrijden, tentoonstellingen en vakbeurzen. Voor subsidie in aanmerking kwamen de kosten voor de bouw van een vakbeursstand (zie overweging 125). De steun was niet beperkt tot de eerste deelname door een onderneming aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling. De steunintensiteit bedroeg maximaal 10 % van de aantoonbare kosten en ten hoogste 5 200 EUR per onderneming en evenement (zie overweging 119).
- (299) De in het kader van maatregel RP 2 geldende steunintensiteit van 10 % ligt onder de in artikel 5, onder b), van Verordening (EG) nr. 70/2001 dan wel artikel 27 van Verordening (EG) nr. 800/2008 vastgestelde maximale steunintensiteit van 50 %.
- (300) De gesubsidieerde uitgaven (kosten in verband met de bouw van een vakbeursstand) vormen subsidiabele kosten in de zin van artikel 5, onder b), van Verordening (EG) nr. 70/2001 dan wel artikel 27 van Verordening (EG) nr. 800/2008, volgens welke bepalingen de in aanmerking komende kosten de kosten zijn die worden gemaakt voor het huren, opzetten en gebruiken van een standplaats (zie de overwegingen 294 en 295). Overeenkomstig deze bepalingen komt echter alleen de eerste deelname door een onderneming aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling voor steun in aanmerking.
- (301) Duitsland heeft in zijn opmerkingen van 20 september 2013 een tabel opgenomen waarin is aangegeven hoeveel ondernemingen in de periode 2003-2012 steun voor herhaalde deelname aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling hebben ontvangen, onder vermelding van de respectieve steunbedragen (zie overweging 123). Daaruit kan worden opgemaakt dat de gemiddelde steun die in de periode 2007-2012 is verleend voor herhaalde deelname aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling, per onderneming per jaar tussen de 294 en 5 113 EUR bedroeg.
- (302) Verder heeft Duitsland in zijn opmerkingen van 13 januari 2017 verklaard dat ook de twee ondernemingen Hochwald Foods GmbH en MUH Arla eG steun hebben ontvangen in het kader van deze submaatregel (zie overweging 124).
- (303) MUH Arla is in 2012 ontstaan uit een fusie van MUH (Milch-Union Hocheifel) en het Scandinavische zuivelconcern Arla Foods. MUH had in 2011 circa 800 werknemers in dienst en boekte in dat jaar een omzet van rond de 693 miljoen EUR ⁽⁷⁷⁾.
- (304) De Hochwald-groep heeft meer dan 1 900 werknemers en behaalde in 2015 een omzet van rond de 1,44 miljard EUR ⁽⁷⁸⁾.

⁽⁷⁴⁾ Thans artikel 107, lid 3, onder c), VWEU.

⁽⁷⁵⁾ Verordening (EG) nr. 800/2008 werd met ingang van 1 juli 2014 ingetrokken bij Verordening (EU) nr. 651/2014.

⁽⁷⁶⁾ Inleidingsbesluit, punt 244.

⁽⁷⁷⁾ Bron: <http://www.arlafoods.de/ubersicht/presse/2012/pressrelease/eu-genehmigt-fusion-der-milch-union-hocheifel-und-arla-836614/>

⁽⁷⁸⁾ Bron: <https://www.hochwald.de/de/unternehmen/zahlen-fakten.html>

- (305) Op grond van deze cijfers valt noch MUH Arla eG noch Hochwald Foods GmbH onder de in hoofdstuk II, punt 9, van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 genoemde definitie van kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) ⁽⁷⁹⁾. Daarom hadden zij overeenkomstig punt 106 van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 geen steun mogen ontvangen (zie overweging 296).
- (306) Aan de voorwaarden van hoofdstuk IV.K van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 juncto artikel 5, onder b), van Verordening (EG) nr. 70/2001 dan wel artikel 27 van Verordening (EG) nr. 800/2008 is bijgevolg alleen voldaan in gevallen waarin verwerkende en handelsondernemingen die onder de definitie van een kmo vallen, in het kader van maatregel RP 2 steun hebben ontvangen voor de eerste deelname aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling.
- (307) Aan de voorwaarden van hoofdstuk IV.K van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 juncto artikel 5, onder b), van Verordening (EG) nr. 70/2001 dan wel artikel 27 van Verordening (EG) nr. 800/2008 is niet voldaan voor wat betreft steun die in het kader van maatregel RP 2 aan niet onder de definitie van een kmo vallende ondernemingen, en in het bijzonder aan MUH Arla eG en Hochwald Foods GmbH, is verleend (zie overweging 305).
- (308) Aan de voorwaarden van hoofdstuk IV.K van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 juncto artikel 5, onder b), van Verordening (EG) nr. 70/2001 dan wel artikel 27 van Verordening (EG) nr. 800/2008 is evenmin voldaan voor wat betreft steun die in het kader van maatregel RP 2 is verleend in verband met herhaalde deelname aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling (zie overweging 301).
- (309) De Commissie concludeert dat maatregel RP 2 slechts in de in overweging 306 genoemde gevallen aan de desbetreffende voorwaarden van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 voldeed en daarmee voor de periode vanaf 2007 verenigbaar was met de interne markt.
- (310) In de gevallen die zijn genoemd in de overwegingen 307 en 308, voldeed de uit hoofde van maatregel RP 2 verleende steun niet aan de desbetreffende voorwaarden van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 en was deze voor de periode vanaf 2007 niet verenigbaar met de interne markt.

6.3.3. Steun voor kwaliteitslandbouwproducten in de periode 2001-2006

- (311) Maatregelen ter bevordering van de productie en afzet van kwaliteitslandbouwproducten die tussen 2001 en 2006 ten uitvoer zijn gelegd, moeten aan de voorwaarden van punt 13 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldoen.
- (312) Punt 13.2 van die richtsnoeren bevat een niet-uitputtende lijst van voor steun in aanmerking komende activiteiten op dit gebied. De Commissie staat steun toe voor advisering en soortgelijke ondersteuning, met inbegrip van technische studies, haalbaarheids- en vormgevingsstudies en marktonderzoek, voor activiteiten in verband met de ontwikkeling van hoogwaardige landbouwproducten, waaronder:

- de invoering van kwaliteitsborgingssystemen zoals de ISO 9000-serie of de ISO 14000-serie, van systemen op basis van risicoanalyse en kritische controlepunten (HACCP) of van milieuauditsystemen;
- de kosten van de opleiding van personeel voor de toepassing van kwaliteitsborgings- en HACCP-systemen.

Steun kan ook worden verleend om de kosten te dekken die erkende certificeringsinstanties in rekening brengen voor de initiële certificering van kwaliteitsborgings- en soortgelijke systemen.

- (313) De punten 3, 4 en 5 van afdeling 13 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 bevatten bijzondere voorwaarden en beperkingen. De Commissie is van oordeel dat geen steun mag worden verleend voor tot het productieproces behorende routinematige kwaliteitscontroles en routinematige productcontroles door de fabrikant, ongeacht of het om vrijwillige controles gaat dan wel om verplichte controles die deel uitmaken van een HACCP- of een soortgelijk systeem. Steun mag slechts worden verleend voor controles door of in opdracht van derden, zoals controles door de bevoegde bestuurlijke instanties of in hun opdracht handelende instanties of door onafhankelijke organisaties die voor de controle en het toezicht op het gebruik van oorsprongsbenamingen, biologische labels of kwaliteitslabels verantwoordelijk zijn.
- (314) Het steunbedrag dat op grond van het bepaalde in die afdeling wordt betaald, mag in het geval van steun voor kmo's per begunstigde per periode van drie jaar niet meer bedragen dan 50 % van de in aanmerking komende kosten, of 100 000 EUR, indien dat meer is (zie punt 13.2).

⁽⁷⁹⁾ Punt 9 van de landbouwrichtsnoeren 2007-2013 verwijst naar bijlage I bij Verordening (EG) nr. 70/2001, die met ingang van 29 augustus 2008 is vervangen door bijlage I bij Verordening (EG) nr. 800/2008.

- (315) Baden-Württemberg, Nedersaksen en Thüringen hebben (bij submaatregelen BW 10, BW 11, NI 1 en TH 5) financiële steun verleend voor de verbetering van de kwaliteit van de geleverde melk door adviesverlening aan en scholingen van melkproducenten, de samenstelling en actualisering van databanken en controles van melkproducenten in verband met de invoering van kwaliteitsborgingsstelsels („Qualitätsmanagement Milch”) (zie overweging 126).
- (316) Volgens de Duitse autoriteiten bedroeg de steunintensiteit maximaal 100 % van de subsidiabele kosten (zie overweging 129).
- (317) In haar inleidingsbesluit heeft de Commissie ten aanzien van de voornoemde maatregelen twijfels geuit over de verenigbaarheid ervan met de interne markt in de betrokken periode ⁽⁸⁰⁾.

BW 10 en BW 11

- (318) Beide submaatregelen zijn ten uitvoer gelegd door de Milchprüfung Baden-Württemberg (BW 10) respectievelijk de Milchwirtschaftliche Verein Baden-Württemberg (BW 11) ten behoeve van melkproducerende landbouwbedrijven die aan het kwaliteitsborgingsstelsel „QM Milch” deelnamen (zie de overwegingen 131 en 132).
- (319) In het kader van die maatregelen werd steun verleend voor de uitvoering van audits bij melkproductiebedrijven en de initiële certificering door een erkende certificeringsinstantie (BW 10) respectievelijk adviesdiensten in verband met de invoering van het kwaliteitsborgingsstelsel (BW 11) (zie de overwegingen 133 en 134). De gesubsidieerde uitgaven vormen dus subsidiabele kosten in de zin van punt 13.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (320) Er werd geen steun verleend voor tot het productieproces behorende routinematige kwaliteitscontroles en routinematige productcontroles door de fabrikant, die overeenkomstig punt 13.3 ook niet in aanmerking kwamen voor steun.
- (321) Volgens de Duitse autoriteiten bedroeg het toegekende bedrag per begunstigde gemiddeld 106 EUR (zie overweging 135), zodat de steun ver beneden de volgens punt 13.2 geldende bovengrens van 100 000 EUR per begunstigde per periode van drie jaar lag.
- (322) In het geval van de submaatregelen BW 10 en BW 11 is bijgevolg aan de vereisten van punt 13 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 voldaan.

NI 1

- (323) Nedersaksen heeft de LVMN financiële steun toegekend voor de invoering van een kwaliteitsborgingsstelsel voor melkproducenten („QM Milch”). Daarom is afdeling 13 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 van toepassing.
- (324) In dit verband werd steun verleend voor voorbereidende maatregelen met het oog op de invoering van „QM Milch” (adviesdiensten) en voor de coördinatie van „QM Milch” en het opzetten van een databank (zie overweging 137). De gesubsidieerde uitgaven vormen dus subsidiabele kosten in de zin van punt 13.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (325) Het steunbedrag beliep 12,78 EUR per geval voor adviesdiensten en 35 EUR per landbouwer per periode van drie jaar voor boerderijaudits (zie overweging 138) en lag dus ver beneden de in punt 13.2 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 vastgelegde bovengrens.
- (326) Duitsland heeft bevestigd dat de controles in het kader van de boerderijaudits door derden of in opdracht van derden werden verricht en dat de Landeskontrollverband Niedersachsen hierbij als onafhankelijke controleinstantie fungeerde (zie overweging 139). Dit is in overeenstemming met de bepalingen van punt 13.3.
- (327) De onderhavige maatregel voldoet bijgevolg aan de vereisten van punt 13 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.

TH 5

- (328) Thüringen heeft aan de TVLEV (Thüringer Verband für Leistungs- und Qualitätsprüfungen in der Tierzucht) financiële steun verleend voor de invoering van een kwaliteitsborgingsstelsel bij melkproducenten (zie overweging 140). Daarom is punt 13 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 van toepassing.

⁽⁸⁰⁾ Inleidingsbesluit, punt 253.

- (329) Volgens de door de Duitse autoriteiten verstrekte informatie werd de maatregel in 2004 ingevoerd (zie overweging 140).
- (330) Volgens Duitsland ontvingen de producenten in de periode 2004-2006 alleen steun in het kader van de initiële certificering. Het gemiddelde steunbedrag per producent bedroeg in dit verband ongeveer 83 EUR (zie overweging 141).
- (331) De gesubsidieerde uitgaven vormen subsidiabele kosten in de zin van punt 13.2 en de steunbedragen liggen ver beneden de in dat punt vastgelegde bovengrens.
- (332) Maatregel TH 5 voldoet bijgevolg aan de vereisten van punt 13 van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006.
- (333) De Commissie concludeert dat de steunmaatregelen BW 10, BW 11, NI 1 en TH 5 voldeden aan de desbetreffende voorwaarden van de landbouwrichtsnoeren 2000-2006 en bijgevolg in de periode 2001-2006 verenigbaar waren met de interne markt.

6.4. Terugvordering

- (334) Artikel 17, lid 1, van Verordening (EU) 2015/1589 bepaalt dat de bevoegdheden van de Commissie om steun terug te vorderen, verjaren na een termijn van tien jaar. Op grond van artikel 17, lid 2, van die verordening wordt de verjaring gestuit door elke maatregel van de Commissie ten aanzien van de onrechtmatige steun.
- (335) Nadat Duitsland het jaarverslag 2010 over staatssteun in de landbouwsector had ingediend, heeft de Commissie Duitsland bij brief van 28 november 2011 om aanvullende informatie over de regeling verzocht. Door die maatregel van de Commissie is de verjaring gestuit. Bijgevolg heeft het onderhavige besluit betrekking op de periode vanaf 28 november 2001 — overeenkomstig de verjaringstermijn van tien jaar als bedoeld in overweging 334.
- (336) De Commissie stelt vast dat de in de periode 2002-2003 in het kader van maatregel NI 6 aan Nordmilch eG verleende steun (zie overweging 289) niet verenigbaar is met de interne markt. Deze steun moet worden teruggevorderd.
- (337) De Commissie stelt daarnaast vast dat de steun die in het kader van maatregel RP 2 is verleend aan niet onder de definitie van een kmo vallende ondernemingen, en inzonderheid aan MUH Arla eG en Hochwald Foods GmbH (zie overweging 307), evenals de steun die in verband met herhaalde deelname aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling is verleend (zie overweging 308), niet verenigbaar zijn met de interne markt. Deze steun moet worden teruggevorderd.
- (338) Op grond van de schorsende werking van de formele onderzoeksprocedure ingevolge artikel 108, lid 3, VWEU onderzoekt de Commissie maatregel RP 2 van 1 januari 2007 tot 17 juli 2013, de dag waarop de Commissie Duitsland in kennis heeft gesteld van haar besluit om de procedure van artikel 108, lid 2, VWEU in te leiden.

7. CONCLUSIE

- (339) De Commissie stelt vast dat Duitsland de onderhavige staatssteun in strijd met artikel 108, lid 3, VWEU heeft verleend. Deze steun is, met uitzondering van de in de navolgende overweging genoemde gevallen van steunverlening, verenigbaar met de interne markt (zie de overwegingen 289, 309 en 333).
- (340) De Commissie stelt vast dat de in het kader van maatregel NI 6 aan Nordmilch eG verleende steun alsook de in het kader van maatregel RP 2 aan MUH Arla eG en Hochwald Foods GmbH verleende steun en de steun die in het kader van maatregel RP 2 is verleend in verband met herhaalde deelname aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling, onverenigbaar zijn met de interne markt (zie de overwegingen 290 en 310). Deze steun moet worden teruggevorderd.

HEEFT HET VOLGENDE BESLUIT VASTGESTELD:

Artikel 1

De steun die Duitsland tussen 28 november 2001 en 31 december 2006 (bij de maatregelen BY 3, BY 10, BW 4, BB 1, BB 3, HE 2, HE 3, HE 9, NI 5, NI 6, NI 7, NW 4, NW 5, NW 6, RP 1, RP 5, SL 2, SL 5, TH 3, TH 4, TH 9, TH 10, BW 10, BW 11, NI 1 en TH 5) en tussen 1 januari 2007 en 17 juli 2013 (bij maatregel RP 2) in strijd met artikel 108, lid 3, VWEU heeft verleend, is met uitzondering van de in artikel 2 genoemde gevallen van steun verenigbaar met de interne markt.

Artikel 2

De steun die Duitsland in 2002 en 2003 in het kader van maatregel NI 6 in strijd met artikel 108, lid 3, VWEU aan Nordmilch eG heeft verleend, is niet verenigbaar met de interne markt.

De steun die Duitsland tussen 1 januari 2007 en 17 juli 2013 in het kader van maatregel RP 2 in strijd met artikel 108, lid 3, VWEU heeft verleend aan niet onder de definitie van een kmo vallende ondernemingen, en in het bijzonder aan MUH Arla eG en Hochwald Foods GmbH, is niet verenigbaar met de interne markt.

De steun die Duitsland tussen 1 januari 2007 en 17 juli 2013 in het kader van maatregel RP 2 in strijd met artikel 108, lid 3, VWEU heeft verleend in verband met herhaalde deelname aan een bepaalde vakbeurs of tentoonstelling, is niet verenigbaar met de interne markt.

Artikel 3

Afzonderlijke steun die op grond van de in artikel 2 bedoelde regelingen is verleend, vormt geen steun als op de datum van goedkeuring ervan werd voldaan aan de voorwaarden van een op grond van artikel 2 van Verordening (EU) 2015/1588 van de Raad ⁽⁸¹⁾ vastgestelde verordening die op de datum van goedkeuring van de steun gold.

Artikel 4

Afzonderlijke steun die op grond van de in artikel 2 genoemde regelingen is verleend en die op de datum van goedkeuring ervan voldeed aan de voorwaarden van een op grond van artikel 1 van Verordening (EU) 2015/1588 vastgestelde verordening of van een andere goedgekeurde steunregeling, is verenigbaar met de interne markt, en wel tot de maximale steunintensiteiten die voor dergelijke steun golden.

Artikel 5

1. Duitsland vordert de met de interne markt onverenigbare steun die op grond van de in artikel 2 bedoelde steunregelingen is verleend, terug van de begunstigen.
2. De terug te vorderen bedragen omvatten rente vanaf de datum waarop deze aan de begunstigen ter beschikking zijn gesteld tot het tijdstip van de daadwerkelijke terugbetaling ervan.
3. De rente wordt op samengestelde grondslag berekend overeenkomstig hoofdstuk V van Verordening (EG) nr. 794/2004 en Verordening (EG) nr. 271/2008 van de Commissie ⁽⁸²⁾ tot wijziging van Verordening (EG) nr. 794/2004.
4. Duitsland schorst alle uitstaande betalingen van de in artikel 2 bedoelde steunregelingen vanaf de datum van kennisgeving van dit besluit.

Artikel 6

1. De terugvordering van de steun die in het kader van de in artikel 2 bedoelde regelingen is verleend, geschiedt onverwijld en daadwerkelijk.
2. Duitsland zorgt ervoor dat het onderhavige besluit binnen vier maanden na de datum van kennisgeving ervan ten uitvoer wordt gelegd.

Artikel 7

1. Binnen twee maanden na kennisgeving van dit besluit dient Duitsland de volgende informatie in bij de Commissie:
 - a) de lijst van begunstigen die steun hebben ontvangen in het kader van de in artikel 2 bedoelde regelingen, en het totaalbedrag aan steun dat ieder van hen in het kader van de desbetreffende regeling heeft ontvangen;
 - b) het totale van elke begunstigde terug te vorderen bedrag (hoofdsom en rente);

⁽⁸¹⁾ Verordening (EU) 2015/1588 van de Raad van 13 juli 2015 betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op bepaalde soorten horizontale steunmaatregelen (PB L 248 van 24.9.2015, blz. 1).

⁽⁸²⁾ Verordening (EG) nr. 271/2008 van de Commissie van 30 januari 2008 tot wijziging van Verordening (EG) nr. 794/2004 tot uitvoering van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 van het EG-Verdrag (PB L 82 van 25.3.2008, blz. 1).

- c) een gedetailleerde beschrijving van de reeds genomen en de voorgenomen maatregelen om aan dit besluit te voldoen;
- d) documenten waaruit blijkt dat de begunstigden werden gelast de steun terug te betalen.

2. Duitsland houdt de Commissie op de hoogte van de voortgang die wordt gemaakt bij de maatregelen die het ter uitvoering van dit besluit heeft getroffen, totdat de in het kader van de in artikel 2 bedoelde regelingen verleende steun volledig is terugbetaald. Duitsland verstrekt op verzoek van de Commissie onverwijld informatie over de reeds genomen en de voorgenomen maatregelen om aan dit besluit te voldoen. Duitsland verstrekt eveneens uitvoerige informatie over de reeds door de begunstigden terugbetaalde steunbedragen en de door hen betaalde rente.

Artikel 8

Dit besluit is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Duitsland doet de begunstigden van de steun onverwijld een afschrift van dit besluit toekomen.

Gedaan te Brussel, 29 mei 2017.

Voor de Commissie

Phil HOGAN

Lid van de Commissie
